ТРЕЋИ НУШИЋ
или
како смо се сатирали

Поводом трећег зборника сатиричних прича
иванићке Нушићијаде

КУДЕС
DAN GRAF

ТРЕЋИ НУШИЋ ИЛИ КАКО СМО СЕ САТИРАЛИ

ТРЕЋИ НУШИЋ ИЛИ КАКО СМО СЕ САТИРАЛИ

Издавачи:
Удружење грађана КУДЕС, Ивањица
Дан Граф д.о.о. Београд

Уредник:
Петар Арбутина

Лектура и коректура:
Немања Глинтић

За издавача:
Драгана Илић
Душан Митровић

Аутор илустрација:
Сабахудин Мурановић Муран

Штампа:
Штампарија „Топаловић“, Ваљево

Тираж: 300

ISBN 978-86-914431-3-9

ТРЕЋИ НУШИЋ
или
како смо се сатирали

Поводом трећег зборника сатиричних прича
ивањичке Нушићијаде

КУЛТУРНА ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА СРБИЈЕ

DAN GRAF

2014.

*М*ера слободе није демократија, мера правде нису закони, мера истине нису бројке и статистика... Мера слободе је смех. Слободан је само онај човек који има храбрости и снаге да се насмеје сâм себи у лице, да се нашали на свој рачун и да праву меру свога живота нађе, на једној страни, између озбиљности и одговорности према истини и, на другој страни, ругања свему ономе што покушава да заседне на тај трон. У прошлим вековима „будалашка слобода“ је била највећи облик слободе. Духовите дворске луде са капама, на чијим крајевима су звецкали прапорци, једине су смеле да кажу истину владару на себи својствен, углавном смешан и карикатуралан начин, али истина тиме није губила на снази, а „будалашка слобода“ на важности. Касније су се луде уозбиљиле и поверовале да могу да буду краљеви. Писац Светислав Басара пише: „Некада су краљеви држали дворске луде на својим дворовима да покажу колико је људска мудрост ништавна пред Богом, данашњи владари не држе на својим дворовима краљеве, који би их могли бар научити лепом понашању“. Више него очигледно је да смо сви постали луде, будале генерално, краљеви свакако нисмо. Али неки од

нас то увиђају и још имају снаге да се томе насмеју, а богме и да напишу неки ред за читаоце и покољења. И то врло успешно.

Три године, три зборника, више од петсто послатих радова на конкурсе... Траје сатирична прича у Иванњици, Нушићевом књижевном завичају. Из једне реченице Живке министарке израстао је фестивал, из једне идеје настао је простор у коме се одлично сналазе Нушићеви настављачи и саговорници из времена садашњег. Сада се, из перспективе овог зборника и најуспелијих прича са досадашњих конкурса, може тврдити да је „сатирична прича Нушићијаде" већ самосвојан књижевни поджанр – повратак Нушића и повратак Нушићу. Чињеница вредна сваког респекта, писцу ових редова веома драга, потврдила је да има много тема (или је само једна – ми!) о којима се има и може доста тога рећи и написати у сатиричном жанру. Нушић нам је данас ближи него икада. Да ли, разумевајући њега, боље схватамо себе или само успевамо да нађемо меру примитивизму и карактеролошким и друштвеним „моделима" којима смо окружени? Једно је сигурно – сатиремо се много боље него у временима када је сатира била само заошијана и закукуљена критика власти – па ко се препозна! Данас би многи да забораве, али не дозвољава свезнајућа и свепамтећа сатира, не дозвољава писац кога је Нушић осоколио, показао му да може и да треба и да само тако књижевност може бити живот, а живот књижевност, магичнији и богатији од најбогатије имагинације. Смех постоји и „испод вешала", зашто да не?

Овогодишњи зборник је мало другачији од претходних. Смањен је обим (посматрано у односу на све пристигле радове) анегдотског и булеварског хумора, такозване директне сатире, гномских причица, а значајно повећан уплив амбициознијих и књижевно успелијих прилога. Не постоји никакав „двоструки аршин" којим би сатира, као „нижи" облик књижевности, била аболирана од високе квалитативне процене и тумачења, напротив.

Три књиге су само једна честица „вавилонске библиотеке", али тешко да постоји неки аспект живота историје или будућности који није описан и „сатиран" у причама сакупљеним у овој, обимом невеликој библиотеци. Врцав и оригиналан дух што сведочи себе, време и све оне који за таква суочавања немају снаге или храбрости, прелива се са страница сваке књиге. Од покондирених недопечених „грађана", самозваних спасиоца, заборављених и искривљених идеала, преко слике транзиције и транзиције глупости и примитивизма, па све до јетке политичке сатире, теку приче овог зборника. Ништа се није измакло, ништа није побегло, нема привилегованих тема, „светих крава" наше друштвене стварности, које ови писци желе и могу да заобиђу.

„Нушићијада" је славље и потврда грађанског духа, врлина чаршијања и чаршија врлина и уметности. Да, може се и тако, има се и с ким и чим. Има се у традицији и наслеђу на шта ослонити. Боемија је стање духа, град је животни став, а не урбани простор. У Иванјици су то одавно схватили, за остале нисам сигуран.

Писци су то препознали, читаоци поздравили, политичари пређутали, а кисели осмеси посведочили бритку оштрицу сатире.

Ако постоје „друга“ и „трећа“ Србија, онда може да постоји и „трећи“ Нушић, јер се, без обзира на број, увек мисли на оног првог – на прототип. Што се Нушића и овог зборника тиче, у једно смо сигурни – остаће само смех већи од подсмеха, „озбиљност и бригу“ остављамо онима који су тема ових прича. Сваком своје, поштено.

Петар В. Арбутина

ПРВО МЕСТО

Данијел Апро

Игра сферних облика

(из романа у настајању „Телепатија“)

Мој другар Робика ошишао се до главе. Још за време групне фазе *Еуробаскета* у Атини ’95. Казао је да је то фризура *à la* Саша Обрадовић. Заправо, његова првобитна намера била је да се ошиша у стилу Саше Ђорђевића, али није имао погодан облик главе. Ја сам јако желео да изгледам као Дивац, али, будући да ми је било десет година, мало је нереално било очекивати да имам браду и телесину од 215 центиметара. Па сам зато само пућио уста као да се удварам Чарлију Чаплину у филму „Диктатор“.

Тих дана цео Телеп дисао је неким другим респираторним органима. Читава наша мала нихилистичка комуна на југоисточној периферији Новог Сада функционисала је на један специфичан начин, као да смо сви истовремено – и пређутно – пристали да учествујемо у некаквом великом колективном бихевиоралистичком експерименту дискутабилне академске оправ-

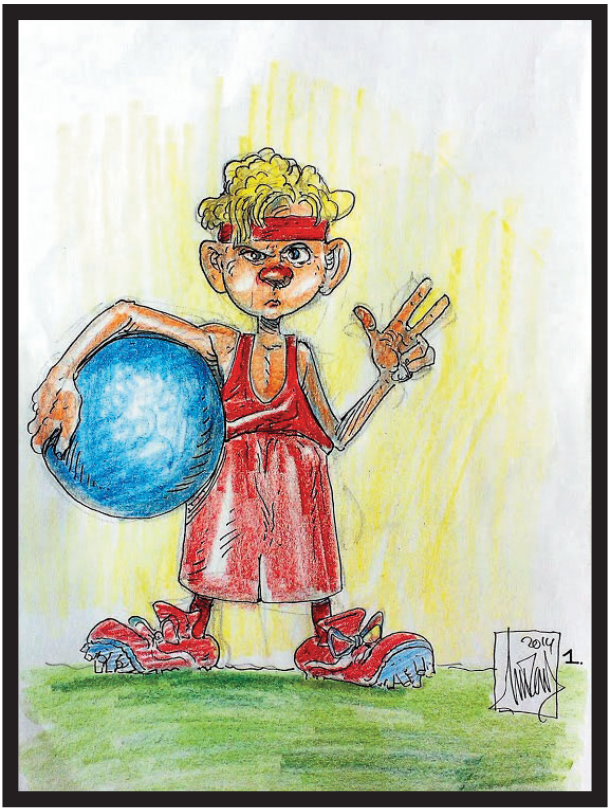
2014
1.

даности. Скинули су спортске санкције и мени је то било једнако потпуном рушењу спољњег зида; тог злог ембарга. Овај део био ми је много значајнији од којекаквих права на конкурисање претприступним европским фондовима и осталих сложених конструкција, које су се за мене одликовале поентом колико и говори Вука Драшковића (додуше, малициозно монтирани на државној телевизији), те историјска улога његове елегантне супруге.

То није био никакав Сан, већ ондашња кошаркашка репрезентација постјугословенске Југославије. Она је изазвала брдо нуспојава које поприлично нису приличиле Телепу и за које се раније није веровало да су могући на Јави, а ни на многим другим индонежанским острвима, кад смо већ код тога.

Анри Бергсон говорио је о *elan vital*.

Предраг Даниловић, којег су из неког непознатог разлога такође звали Саша, у једном тренутку полетео је, прелетео преко Арвидаса Сабониса и закуцао за 28:26. Упутио је поглед ка камери (тачно је знао која га снима) и гледаоце крај малих екрана погледао карактеристично, попут Кларка Гебла (дуго сам га звао Гебелс), још из времена када се емитовао на платну старог телепског биоскопа „Бачка“; и затим обрисао зној урањајући лице у рукав белог дреса на којем је писало „Соко Штарк“. Било је то традиционално српско закуцавање! На његовом рамену видео сам тетоважу некаквог сировo стилизованог паука. Такву су најчешће носили они типови из сиромашних предграђа великих америчких

градова, тамо из „Врућине Мајамија“, који су међу собом говорили на шпанском, носили нож „скакавац“, црвену карирану кошуљу са закопчаним искључиво горњим дугметом и звали се Хозе или Пабло. Ређе Енрике.

Сви су на свој начин проживљавали историјски турнир. Тата је узео лопту и отишао на кошаркашко игралиште у Основној школи „Јожеф Атила“, вероватно први пут тамо негде од афере „Вотергејт“. Са собом је повео Комшију Драгана (није имао појма) и оног шверцера са Сателитске пијаце од којег је куповао цигарете *HB American blend* и који је имао капу као Гаус на новчаници од десет марака. „Гаус“ је имао изненађујуће експлозиван леви двокорак. Сва тројица носили су беле поткошуље с вертикалним линорезом, а мој тата имао је и патике Симод. После су сви отишли на Ваљевско пиво испред самопослуге „Центрославија“ и једино је шверцер прихватио зелену флашу.

Моја мама отворено се ложила на Шарунаса Марчуљиониса. Ја, и поред елана за живот, нисам разумео те чика – тета односе и штреберски сам упамтио да је седам стопа високи *shooting guard* екипе „краљева“ из Сакраменто водећи стрелац шампионата с просеком од 22,3 поена по мечу. Онај кретен, мој старији брат, као и увек, имао је слушалице вокмена на ушима, али је слушао – „патриотске нумере“.

***

Ма све је онда било другачије. У то време звоник на телепској католичкој цркви још увек је служио свр-

си, ако икакве сврхе у звоницима и црквама уопште има. Звонио је једном дневно, тачно у подне. Дванаест продорних донг-цинг. Јер звоњава на сваки сат, реално, стравично би реметила ендемску апатију мале линеарне заједнице. Контам да би Комшија Драган први попиздео! Физички гледано, то обзнањивање половине дана било је истоветно сваког божјег пута, баш као што је и свих дванаест продорних донг-цинг у низу било истоветно. Монотони механички талас фреквенције између 20 и 20.000 Херца (*Hz*).

Донг-цинг, донг-цинг, донг-цинг, донг-цинг, донг-цинг, донг-цинг, донг-цинг, донг-цинг, донг-цинг, донг-цинг, донг-цонг, донг-цинг!

Али врло знаковито стање мог дечјег *селбсша* чинило је да у томе видим натприродну разиграну музику. Свако звоно било је ниво! И не само то: пауза ни у ком случају није била лишена поруке набијене конотацијама. Свако донг-цинг чинио је аудитивни шлагворт за следеће, свако је почињало на новој разини и завршавало се на некој следећој, непознатој, играјући се, играјући се, играјући се... Сваки ударац звона имао је своју причу, своју слику:

КРЕМПИТА – КОЖНА ЛОПТА „СПАЛДИНГ“ – ПРОСЕК ПЕТ НУЛА НУЛА – МЛАДЕ ЈАГОДЕ – РОМАН ПОЛАНСКИ – НИНЏА КОРЊАЧА РАФАЕЛО – ПРАВИ ЛЕОНАРДО – ПЕНА ЗА БРИЈАЊЕ – ЈОВАНКА ИЗ IV-Д – МАСТУРБАЦИЈА – ЗЛАТНА МЕДАЉА

и свака од тих малих слика значила је малу – победу.

Тада, и никада више, разјебана звона старе телепске цркве, те (грађевинске) конструкције бола, лажи и хипокризије, те материјалне имитације још веће неопипљиве заблуде, која се у добром делу света назива хришћанством и по Ничеу заслужује сажаљење, за мене су била – победничка звона. Та игра импулса, када сваки од њих обликује не само свој идентитет, већ и поимање следећег узастопног у низу, у науци се зове „утицај сета на перцепцију".

Анри Бергсон говорио је о *психолошкој мелодији*.

На дан великог финала против Литваније, док су ми шампионска звона и даље одзвањала у средњем уху, обрео сам се у „Центрославији" да ослушнем психолошку мелодију одраслих. А одрасли к'о одрасли... Сви су напрасно схватили да су заправо одувек били пасионирани љубитељи кошарке, сви су постали темељни познаваоци тог танца сферних облика као да су Пет Рајли или Никола Коперник. И многи су употребљавали термине као што су *low post*, *mismatch* или *pick and roll*.

Ред на каси загушио је један округли, ознојени трговачки путник с Југа који је изгледао као изгубљени брат близанац Џорџа Костанце из „Сајнфелда". Знао сам да није био с Телепа пошто није био свестан урођеног инстинкта локалаца да се свима у ужем кругу самопослуге има обраћати са „комшија" или „комшинице" без обзира на њихов социјални сталеж, старост, степен образовања, веру, расу, нацију, завичајно порекло, породичну анамнезу болести, број ципела и гаћа, те политичке, навијачке и сексуалне преференције. Џорџ је ту

и такву привидну блискост остваривао на свој начин: врло фреквентном употребом поштапалице „бато“. Додавао је касирки гушчију маст, Мораву без филтера и ималин за ципеле светлосмеђе боје и пагански се молио: „Само да ми, бато, тучемо те Летонце, па да не жалим да умрем“.

Касирка тих дана није носила брусхалтер, растерећена пријатном сексуалном тензијом коју је у њој изазивала техника извођења слободних бацања Жарка Паспаља.

А сам финални меч био је еклектичан! Репрезентација Литваније деловала је застрашујуће. Куртинаитис је специјално за ту прилику штицовао бркове код пирејског бербера Панајотиса Фасуласа, Марчуљионис је био лепши него икад, а Сабонис се драо као Моника Селеш. Мој ћале је „драо“ виљак и ко зна шта би се изродило из те вечери да Ђорђевић није утерао 41 поен (шутирао 9/12 за три) и водио пост-Југославију ка коначних 96:90.

У тој великој победи ја сам пронашао једну своју, малу. У част победника требало је да интонирају химну „Хеј, Словени“, коју су нас учили неколико месеци раније на часовима Познавања друштва и ту сам видео реалну шансу да најзад сазнам шта су то „два трагрома“ који се помиње у оном делу: „Залуд прееети понор пакла, залуд двааа трагрома“.

Међутим, нисам успео у том науму из најмање седам објективних разлога; с тим што је онај седми засенио све претходне. „Неки идиоти“ (тако је то мој тата

објаснио) наредили су хрватским кошаркашима (освојили бронзану медаљу победом над Грчком 73:68) да напусте победничко постоље чим се на њега попну „наши“, који ће негде у то време добити надимак *European nightmare*.

И док су се они тако стратешки повлачили, мој ћале је цедио онај *Рубин* и паламудио себи у браду како се нада да је „већ доста, у пичку материну, с бежањем Хрвата од Срба и обрнуто“ и како је „резултат превисок за једно финале“. Ја сам приметио да је Тонија Кукоча било срамота, чак много више него што је мене било срамота када сам питао учитељицу шта значе „два трагрома“, а ова се заценила од смеха, тако да су јој слине цуриле по деколтеу.

Дванаест момака на постољу отпевали су како живи, живи дух словенски и како ће живети вјеков'ма, сваки са својим илустрацијама у глави, као дванаест продорних донг-цинг. Сваки са својом психолошком мелодијом.

***

Црвена завеса на Европско првенство је пала. Лубенице су дошле на Телеп и лету је био крај. Замало. Тих дана пао је и Книн. Тако се то тада говорило – „пао“. То сам схватио на начин на који сам тада схватао и све остало – као пуку дескрипцију просте датости. Обим кружнице једнак је производу двоструког полупречника и магичног броја *Пи*. Зашто? Зато! Шта, који курац, имаш да питаш?! По Пијежеовој скали, деца

тек са дванаест година развијају могућност апстрактног мишљења. Много после него што дођу у контакт са концепцијама као што су центрифугална сила, уставна парламентарна монархија и анални секс.

Тако – дакле као пука дескрипција просте датости – јавила ми се и необјашњива космичка појава да су градови до једног тренутка у историји падали и да су онда из неког разлога престали да падају. Као што су диносауруси постојали, а сад више не постоје. У том духу сасвим ми је била разумљива и чињеница да су српски и хрватски језик (и уопште тај средњејужнословенски језички дијасистем) једини на свету у којима постоји реч за падавину, у смислу елементарне непогоде која се пише и изговара као – град.

И онда су из тих градова који су „падали“, на Телеп почели да долазе неки чудни људи. Изгубљени, тужни, спаковани у тракторске приколице и покривени најлоном као да су сипорекс блокови. Причало се да су дошли због „Олује“, а ја сам помислио да мора да је била нека јако гадна олуја када су сви они побегли право на Телеп. Гледали су у невидљиве планине, ходали на један другачији начин од нас и изгледало је као да су се осећали непозвано.

Међу њима била је и једна девојчица која је имала исто година колико и ја, али је изгледала старије. По Пијежеовој скали, девојчице сазревају брже; посебно оне које потичу из градова који падају. Носила је зелене „старке“ и мајицу на којој је писало „Забрањено пушење“. Била је мокра, јер киша је пала, као што падне

сваког пута када тачно одређен број људи на планети обује „старке“. Долазила из тог чудног света, који је из телепске морално супериорне перспективе заиста био чудан, али не баш толико чудан да смо их морали звати том најодвратнијом и најувредљивијом речју у средњејужнословенском језичком дијасистему – избеглице.

Анри Бергсон никада није говорио о томе.

И док су те „избеглице“ тумарале Телепом као вазда симпатични Дино Рађа ходницима „Дворане мира и пријатељства“ (грч: *Stadio Erinis Kai Filias*), док су се интонирала „два трагрома“, мој ћале сетио се свог пророчанства из нехата из ноћи финалне утакмице и осетио некакву чудну грижу савести, чуднију од оних чудних људи. Кум Миле му је говорио: „Шта се ти сад, који курац, имаш нервирати и бити савестан кад видиш да ову ђубрад на власти изболе пимпек за њих“, али тата у томе није налазио никакву утеху. Зашао је у ту чудну депресију, чуднију од чудних људи, чуднију од „Чудне шуме“, и поглед му је постајао неодређен и кристалан као и њихов.

Трајало је то поприлично дуго.

Тек ће га један незапамћен низ случајних погодака вратити у живот, ако се то тако могло назвати. За врло кратко време предвидео је да ће браћа Коен снимити филм у којем Џон Туртуро игра Исуса у ружичастом, педофила и куглаша, затим да ће приповетка „Еро с онога свијета“ по хитном поступку бити уклоњена из Читанке и да ће Мајк Тајсон (уз директан пренос на РТС-у) одгристи уво Ивандеру Холифилду. И

коначно, када се његова стрепња да би тета Илонка могла напустити чика Ђуру и побећи с оном Ђурђином из Улице Корнелија Станковића и то да живи у камп-кућици на Камењару чинећи тако први спектакуларни, лезбијски пребег у изгнанство у историји Телепа испоставила оправданом, схватио је да ни на који начин није одговоран за „избеглице“, већ да има редак таленат да уочава и предвиђа будалаштине. А у свету будалаштина, највећу вероватноћу да се остваре имају управо – будалаштине.

Треба рећи да овај таленат није остао незапажен на нивоу наше породице. Баба је ту предлагала да тату „метнемо на радио“ и закупимо му емисију где би се кретени, по посебној тарифи, јављали директно у програм и он би им зналачки прогнозирао шансе у љубави, бизнису, здрављу, криминалу, сексу и земљорадњи. Мама је била љубоморна већ на помисао да би ћале могао постати медијска звезда. Већало се о томе у кући једно време, али је на крају одлучено да овај амбициозни пројекат има слабе изгледе за успехом. Посебно је апострофирана његова неемитабилна телепска дикција, нерадиофоничан пушачки глас, сумњив однос према професионалним обавезама и хронична упала простате.

Тако смо остали без првог потенцијалног локалног пророка. А чудни људи и даље су се врзмали телепским улицама, које се по правилу секу под правим углом. Успех из Атине брзо је избледео и нико више није помињао игру под обручима. Проћи ће много времена до моје спознаје како су два најбоља кошаркаша

у историји континента који је колумбовски открио Атила Бич Божији – јасно: Дражен Петровић и Дејан Бодирога – заправо врло блиски рођаци, или како се то на Телепу каже – браћа од тетке. Да су деда од првог и баба од другог рођени брат и сестра. Или већ обрнуто. Тек тада ми ништа више није било јасно.

ДРУГА НАГРАДА

Душан Вариљак

Реч раздора

Чвирак. Та реч, код нас сад тако одомаћена, коју чујемо на сваком кораку у најразличитијим контекстима, изазвала је недавно у нашој културној јавности толико силних полемика, па скоро и скидања академских и других глава, да је, сасвим сигурно, време да се етимологија, то јест порекло тог израза, најзад – једном за свагда – разјасни.

Сâмо значење речи „чвирак“ добро је познато. У новијој стручној литератури налазимо, на пример, овакву дефиницију: „Чвирак – особа без обавеза, лежерна, која не мисли на будућност“ („Нови српски речник“, УРДВ, 2013). Што се тиче граматике, та реч се потпуно мења као, на пример, „метак“ („Нови српски правопис“, УРДВ, 2013).

До скора је владало опште мишљење да корен те речи треба тражити у изразима „чворак“ (весела, распевана птица – Крајиновић, 2004), или „чварак“ (од чварити се – излежавати на сунцу – Пухало, 2007). Било је,

додуше, и других, спорадичних ставова – „ћурак“ (по превртљивцу који често окреће ћурак наопако – Величковић, 2006), „ћорак“ (лажњак, фалсификат – Мандарић, 2007), па чак и „чирак“ (плитак као чирак – Марић, 2004).

Али прави спор око „чвирка“ започео је, широј јавности скоро непримећеним, текстом академика Митра Настасића „Хебрејизми у српском језику“, објављеном у „Српским старинама“ (Београд, 2009.) У том раду, академик Настасић извлачи порекло дотичне речи из хебрејског израза „чахара“, коришћеног у „Коментарима Талмуда“ телавивског рабина Аврама Лабко-

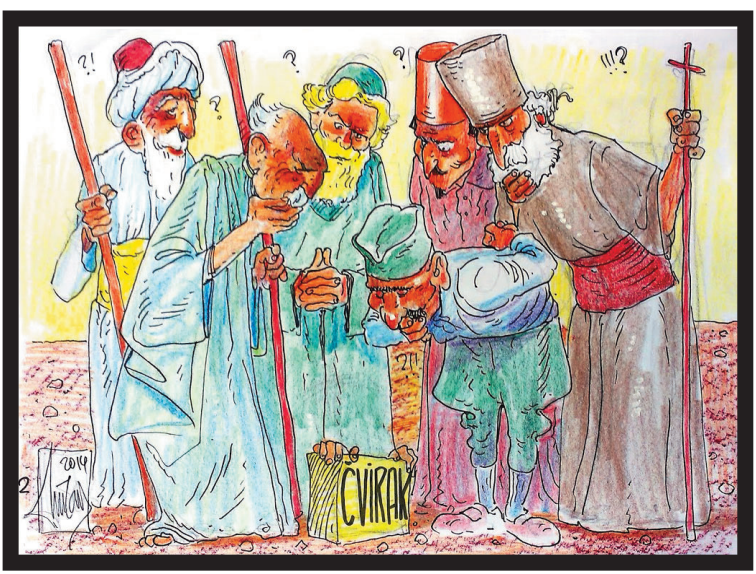

вица из седмог века, као и у „Опсервацијама о Тори“ професора Исака Штајнбергера из деветнаестог века. Лабковиц је употребио ту реч за оне који су, за време изградње Јерусалимског храма, по његовим речима, „хватали кривину“; са друге стране, професор Штајнбергер га користи за оне који су одбијали да „иду са Мојсијем у пустињу, већ су радије хтели да остану у Египатском ропству“ (оп. цит., п. 213). И најзад, додатни аргумент Настасића је употреба врло сличне речи „чакара“ у Лабковицевим „Записима о Вавилонској сеоби“ (п. 101 фф.), где се говори о неким Јеврејима који нису хтели да крену ни из вавилонског ропства.

И све би то остало у оквиру нормалног лингвистичко-историјског истраживања, да тај чланак није запао за око једном нашем другом чувеном академику, Ристи Слијепчевићу, који му се жестоко успротивио. По мишљењу тог славног египтолога, апсурдно је повезивати реч „чвирак“ са хебрејским, кад један релативно чест хијероглиф, који је још Шамполион транскрибовао као „чара“, приказује стилизованог младића како иза пирамиде, на којој робови раде, седи са сламком у устима и буљи у небо (Слијепчевић, 1999). „Треба ли повезати српско порекло са хебрејским, кад све указује на Египат?“ грмео је Слијепчевић у рубрици „Полемике“, нашег најтиражнијег дневног листа.

Но, да се ствар још више закомпликује, побринуо се теолог и преводилац са грчког Гаврило Жарковић, који је у једном од дела Атанасија Епифагете, „Значе-

њу Јеванђеља“, из трећег века наше ере, запазио да тај ранохришћански аутор, коментаришући Исусове речи „Не мислите на сутра, сутра ће се бринути за себе“, користи израз „хуираи“, што је адекватно српском „чуирај“, односно „чвирај“. Даље, он скоро исти израз налази и код Аристотеловог тумача Клеофанта, из трећег века, у коментару Филозофовог учења да је „сврха рада доколица“ (Мисли, III, 2). И најзад, Жарковић је указао да се иста реч јавља и у Демоклеонтовом „Слову у Хомеру“, такође из трећег века пре Христа, где га скоро непромењеног налазимо у опису младића који није хтео да иде у Тројански рат, већ је изабрао да се проводи са лепотицама чија је мушка родбина тамо отишла. Уље на ватру додала је Жарковићева порука чувеним академицима „да више не чвире, већ да се подробније позабаве грчком етимологијом, која јасно указује на хеленско порекло Срба“.

У истој рубрици, наш еминентни историчар аутохтонист Дале Рамјановић изнео је, наводећи проширено и допуњено издање свог „Наше-нашег речника“ (2012), да је у енглеској грофовији Сасекс нашао надгробни натпис „цхаурах“, који неодољиво личи на запис „чвирах“ нађен на крајпуташу у близини Винче, чиме се недвосмислено доказује српско порекло Келта. Штавише, у истом тексту навео је и натпис са Етрурске гробнице у Ломбардији – „Chuirakus“, праћен рељефом човека у лежећем положају. Рамјановић је из тога, сасвим логично, закључио да се у свим тим случајевима ради о човеку који одбија да обрађује земљу.

Али јавио се и Санџачки мешихат. По мишљењу имама Едина Хациомербилаловића, реч „чвиракли“ је сасвим уобичајена у источнијим деловима Анадолије, а потиче још од иранског израза „чараки“, који се данас – тако олако – преводи као „мераклија, дембел“. Дакле, реч „чвирак“ јасно указује на културно-лингвистичке спреге нашег народа са турском матицом. Уосталом, да су Срби пореклом Анадолци, тврдио је још професор Вељa Јовановић, наводећи као пример малоазијску реку Србицу и ликијског јунака из Тројанског рата, С(а)рпедона (Јовановић, 1978). „Или је дотле дошло то негирање турског наслеђа у српском језику?“ пита се имам, дискретно наговештавајући и неке противмере, прописане исламским светим списима.

Да употпуни слику, јавио се и фра Анто Марунић из херцеговачког самостана Пликавице, пишући да је у самостанској библиотеци нашао рукопис дон Анселма, настојника Мануличког самостана код Трогира, из дванаестог века, „De cuirando“, што би се, можда, могло превести као „О чвирењу“. У том делу говори се о припадницима тог реда који су одбијали да обрађују самостанско имање, па су се одметнули и основали сопствени путујуће-просјачки ред – налик фрањевцима. Дакле, израз „чвирак“ уопште не би био српски, већ хрватски, изведен из латинског.

Наравно, није се дуго чекао ни одговор „Покрета 1690“, увек забринутог за добробит и чистоту српске културе, историје и праксе. Не наводећи, додуше, лингвистичке аргументе, та организација се жестоко

обрушила на ту папистичко-исламистичку лингвистичку заверу, иза које се назиру много перфиднији и дубљи циљеви...

Ствар се усијала. Пљуштале су прозивке, увреде, тужбе Суду части, па чак и редовним судовима; уредница листа мислила је да укине целу ту рубрику, јер, забога, не могу се одбијати писма академика, преводилаца, црквених људи...

Као производ тих силних полемика, настала је и нова научна грана. Томе је највише допринео професор универзитета једне наше бивше покрајине, Петар Радмиловић, који је, да би био у тренду, а и у својој вечитој жељи да коначно буде примљен у Академију наука, објавио капитално дело „Живот и обичаји чвирака" (2012). Тако је, дакле, настала и чвирологија.

Да бисмо коначно смирили ту општу стрку и утишали већ неподношљиву халабуку у свим медијима, одлучили смо да ми, „Уметничка радионица Д. В.", ступимо на сцену и разрешимо ствар.

Наиме, ја сам вазда, као руководилац „Радионице", пребацивао свом „сектору" (секретару-лектору) Лакију – иначе лењом к'о буба – његов опуштени, „лако ћемо" начин живота, поредећи га са Лафонтеновим цврчком.

Тако ми је једном, кад сам хтео да га назовем истовремено и „цврчком" и „свирачем" излетело – „чвирак".

И настала је реч, коју смо касније до бесвести експлоатисали и обртали је, правећи од ње глаголе, изре-

ке, кованице и којекакве друге каламбуре. Ево једног таквог типичног дијалога:

„Чвири, чвири, па и за појас задени!“ (Доста излежавања!)

„Ко чвири, зло не мисли.“

„Само ти чвири – док не зачвириш!“ (претећи)

„Баш ми се данас не ради. Само бих чвирио. Схвати ме, био си чвирак! Чвирак чвирку очи не извади!“

„Чвирак је чвирку вук!“

Ту је спонтано настала и идеја да напишем мемоаре о свом прећашњем животу – животу нерадништва, скитње, алкохолисања, итд. Међу члановима „Радионице“ тад се развила жустра полемика око наслова тих будућих успомена – да ли их назвати „Био сам чвирак“ или, пак, „Исповести једног чвирка“, „Чвирак – његова властита прича“...

Другом неком приликом, разматрали смо порекло чвирака и чвирења. Лаки рече да су чвирци настали, у ствари, од хипика. Али ја му ту одмах указах да њихово порекло сеже много даље у прошлост, све до сфере легендарног. Упоредио сам их са гностицима – таман помислиш да су нестали с историјске сцене, кад, неколико векова касније, они се, неким тајним, подземним каналима, појаве под неким другим именом. Надовезујући се на већ отпочете полемике са медија, указах му и на трубадуре, као настављаче античке традиције чвирења, и претече хипика.

На наше покушаје, међутим, да јавности предочимо право порекло и значење речи „чвирак“, нико није

обраћао пажњу. Та реч се усталила, настављајући да живи сопственим животом.

Тако су „чвирак“ и „чвирење“, речи које данас чујемо на сваком кораку, кренуле у свет и освојиле га.

ТРЕЋА НАГРАДА

Стеван Шарчевић

Монструозитет

Отварам очи и видим разбојиште – лешеве побијених крвопија, размазаних по белини плафона.

Тренутак касније, последњи Мохиканац се буди испуњавајући собу излуђујућим зујањем.

А соба пуста, неуредна, досадна...

Мушка соба!

Новац окреће свет. Јах...

Али овде се ништа не врти.

Склапам очи. Ништа ново, ништа вредно.

Нећу устати, нећу ризиковати. Нећу доживети још један Армагедон.

Жмурим, правилно дишем, мислим о досадним стварима... Ништа... И даље сам будан.

Проклето будан... Устајем.

Ударам цеваницом о ниску столичицу и неколико тренутака имам забавно подсећање на религозне и фамилијарне ласцивности. Сунце је упекло и наслађу-

јем се мишљу да сам прилично добро преварио дан. Купио још мало времена...

Новац покреће свет... Знам... Али овде нема баш никаквог покрета.

Музичка кутија се из чиста мира оглашава металном, сладуњавом мелодијом и ударам је песницом. Умукла је престрављено... Тако је боље...

Стављам џезву на ринглу (двострука порција) и поглед ми прелази преко креденца. Једном ћу и то ђубриште морати да средим, али не данас. Не данас. Поздрави из Врсара, новогодишње честитке, разгледнице...

Ама, ко још то чува?

Бесно ударам по имбецилној изложби торнадо покретом.

Дубровници и Ровињи разлећу се на све стране и откривају.

Откривају...

Шта?

Некако се назире сјактавост на местима где су поздрави са Охрида заштитили мистериозни предмет од богатог слоја прашине који га прекрива. Ствар ми је неодређено позната. Пружам руку, али прекида ме непријатно шиштање. Окрећем се и видим да вода из џезве кипи на све стране. Притрчавам, дохватам врелу ручку, прљим прсте. Кипућа вода прска по босим стопалима. Тражим кафу унезвереним погледом. Усијана пара бије у лице...

Успевам најзад. Комплетирам операцију и седам за сто. Окрњена шољица је преда мном. Поглед је хипнотички привучен на површину креденца. Мистериозни предмет није нестао. Тамо је и никакви портали нису га пренели у паралелну стварност, нити на неку егзотичну локацију. Безобразно се кочи у својој тајанствености и све више покушавам да одвојим поглед. Узалуд! Тамо је!

Прекривен велом старовременске прашине, чучи тамо попут демона и, заклео бих се, буљи право у мене! Постаје ми непријатно и тешко покушавам да окренем главу.

Не иде.

Оно и ја се гледамо.

Кафа је недирнута, цигарета догорева у пепељари...

На тренутак се враћам у реалност и засигурно знам да је то нека сасвим обична ствар. Никаква ванземаљска реликвија нити резервоар душе неке древне сатанистичке секте.

Али...

Зашто се ја не сећам Тога?

Зашто не знам ништа о том чудном обрису лептира... Или слепог миша?

Да! Највише личи на слепог миша!

Следећег виспреног тренутка досећам се да је решење једноставно – треба само обрисати прашину. Мозак доноси одлуку, али тело одбија послушност. Не устајем, не прилазим, не додирујем!

Проклетиња ми делује равно на абдомен. Стомак ми се грчи од нервозе...

И још нечега!

Под баражном ватром повлачим се у кењару и закључавам врата за собом. Осећам да Оно игнорише чврсту површину која се испречила међу нама и, док истоварујем синоћни хамбургер, знам да ме види, осећам да ме пробада... Повлачим воду и несигурно, дрхтавим рукама откључавам врата.

Тамо је! Није се трансформисало у вампира, није почело да лебди, нити да сија мистичним сјајем. Једноставно чучи на креденцу и уништава ме својом савршеном глумом обичности!

Цигара је гранчица пепела, кафа је хладна. Седим и, упркос врућини, облива ме ледени зној. Избегавам да гледам у Оно, али осећам да није обострано. Дуги

минути пролазе, ужас који ме обузима све је неиздржљивији. Тамо је! Не морам да гледам да бих знао!

Проклето, проклето, проклето...

Не, ово никуда не води. Морам нешто учинити, али шта?

Скачем, претурам по ормарима и најзад се јавља спасоносна идеја. Проналазим две виљушке и одважно их дохватам у руке јуначке. Окрећем се и храбро се суочавам са монструозном појавом. Корак по корак, опрезно напредујем и најзад пажљиво дохватам Оно убојитим оружјем. Не опире се, не скичи, не удара ме! Уплашило се; уплашило се моје непоколебљивости и одлучности! Држим пажљиво, окрећем се и полазим према отвореном прозору. Тријумфално се осмехујем и – бацам га!

Пратим погледом Његов пораз и идућег тренутка махинално схватам да освета стиже силином урагана!

Јер, док чудовиште пада са висине трећега спрата, одиграва се чудесна трансформација. Његов плашт спада у виду најфинијих зрнаца прашине и сјај перлица све се више открива на светлој, баршунастој основи! Бакарна копча нагло испливава пред моје забезекнуте очи и ја препознајем проклету звер.

Израња из прошлости попут сабласти.

Уз бљесак, у мојој глави јавља се сећање, јасно као оштрица бријача; слика кестењасте бујне косе коју је проклета шнала придржавала. Сећам се крупних очију и сензуалних усана изгубљених негде у прошлости. Осећам топло тело задовољне жене која се буди крај мене.

Очајно посматрам ударац о бетон и разлетање лажних бисера и бакарних делова по улици пода мном.

Проклето, проклето, проклето...

Њена шнала!

Готово да вриштим од бола који производи сећање на време када је Љубав покретала свет.

Враћам се до кревета и покривам се преко главе.

Срећом, овде се ништа не покреће. Овде ништа не мрда.

Овде сам сигуран. Тако проклето сигуран...

Жељко Кирћански

Бионуклеаристика на српски начин

Недавно откриће да је сићушни неутрино бржи од светлости ништавно је у односу на најновији резултат истраживања Осамсто двадесет четврте владине агенције за атомска и сва друга питања везана за следећих 100 транзиционих година, а све у светлу развоја политичара, тајкуна и банкара на уштрб свих осталих. Краћи, популарнији назив ове иначе најмање владине агенције у народу је „Зајеби сиротињу“.

Откриће је заиста било фасцинантно с обзиром на то да је у агенцији запослено тек 2.846 службеника и само један магистар физике, који није радио у струци, јер нико није знао који посао да му дâ. Напослетку је постављен на место портира дотичне агенције. Много ноћних смена, седења у тишини, још више дневних смена и седења у тишини довели су до овог епохалног открића.

Физичар се, наиме, бавио релативно новом научном дисциплином, бионуклеаристиком, а успут је два

DIREK-TOR

пута дневно отварао врата агенције. Први пут директору, а други пут спремачици. Остале запослене није ни виђао, јер је агенција вечито зврјала празна.

Бионуклеаристика је проучавала интеракцију атома тзв. неживе природе са ћелијама биолошких живих организама. Нико у свету још није објавио ниједан научни рад достојан помена у овој области. Нико, сем нашег врлог физичара.

Почетком децембра, директор се обратио физичару, односно портиру.

– До краја године треба да напишеш извештај.

– О чему? – наивно упита физичар.

– Па о раду агенције, о чему другом. Јеби га, извештај морам да предам влади до Нове године. Пиши, брате, шта смо проучавали у вези с атомима, јесмо л' нешто ново пронашли и тако то. Ти си, бре, физичар, нисам ја. Ионако то нико неће читати... Снађи се, мајку му, видиш да ми пуца глава, скоро ће избори. Напис'о би' ја, ал' немам времена, кампања је у току... Ево ти списак запослених, па о сваком напиши пар лепих речи... Ајд' здраво, морам у фотељу.

– Али како... – промрмља физичар себи у браду.

Због страха од губитка посла, физичар је тог судбоносног децембра написао детаљан, измишљен извештај о раду агенције. Колико је тек магистара физике било пријављено у Националној служби за запошљавање, ихај! Само су чекали једну његову грешку не би ли се увалили на место портира у тако реномираној владиној агенцији.

Наш је физичар до свог открића дошао сасвим случајно, приметивши да директор агенције проводи по 16 сати свакодневно непрекидно седећи у својој кожној фотељи. Сваке вечери у девет сати, уз тихе јецаје, одвајао се од своје фотеље. Али је сутрадан ујутро у шест сати трчећим кораком, певајући, хрлио преко степеница ка истој. Физичар је једне вечери, након одласка директора кући (овога пута уз сузе и тежак мушки плач испресецан крицима – јер избори су се приближавали), отишао у његов кабинет и поставио сензоре на директорову кожну фотељу. Очитавања у понашању атома фотеље била су уобичајена до тренутка када је приметио чудно груписање атома у смеру десне ивице фотеље. Понављао је очитавања током целе ноћи и увек је добијао исте резултате. Атоми фотеље су се на необјашљив начин груписали по њеној десној ивици. Знао је да је на трагу епохалног открића. Одлучио је да и сутрадан настави проучавање.

Ујутро је директор, као и обично, трчећим кораком јурио у кабинет и журно сео у кожну фотељу. Сензори су сада показивали резултате који су шокирали физичара. Атоми фотеље су били распоређени у потпуној хармонији, али само на површини коже коју је притискало директорово дупе. На осталим деловима фотеље, атоми су се упињали да досегну директорову задњицу.

– Занимљиво – закључи физичар.

Да би био сигуран у резултате свог истраживања, јер наука не трпи грешке, преостало је испитивање и ћелија директорове гузице.

Касно увече, физичар-портир је однео годишњи извештај на потпис директору који је био трештен пијан.

– Води ме кући, мало сам попио. Ма отиш'о би' ја сâм кад би' мог'о да устанем с ове фотеље. Ал' не могу, тако ми лепо да седим на њој, немаш појма. Све ме нека милина прожима... Зови такси и води ме кући. Да тамо попијемо још по једну...

Физичар дохвати директора под мишку и некако га довуче до таксија. Касније су сретно стигли до директорове куће, попили три-четири виискија, а онда се директор испружио по кревету и заспао као клада. Сензори су истог тренутка били постављени на директорово дебело месо. Очитавања су показала да су се ћелије гузице узвртеле у правцу балконских врата. Чак је директор три-четири пута, онако у сну, трзао дупетом у истом правцу и миц по миц приближавао своју гузицу вратима. План града на лап топу објаснио је ову појаву. Директорово дупе је било окренуто ка западу.

Не би ту било ништа спорно да физичар није преко плана града повукао праву линију у смеру постављања гузице. Линија је, наиме, на физичарево очекивање, спајала дупе и директоров кабинет. И тачно је секла десну страну директорове фотеље.

Шта ти је наука!

Те спектакуларне ноћи пронађена је једна од најјачих сила у природи.

Званично су је назвали атомско-ћелијска сила.

У народу позната као фотељашко-гузична.

Убрзо је ушла у све уџбенике физике.

Тако је то било.
И биће.
У земљи Србији.

Перица Јокић

Мој мајстор

Одлучио сам да оронула дрвена врата свог локала променим и поставим метална.

С тим у вези, позвао сам мајстора за те ствари и објаснио му шта желим.

Мајстор ми је затим затражио метар како би узео мере.

С обзиром на то да код себе нисам имао тражени „инструмент“, а мајстор свој, очигледно, није понео, пошао сам до оближње гвожђаре и купио један.

Онај који мери до два метра, баш како је мајстор захтевао.

Растегли смо лимену траку и почели с мерењем.

Онда нам је затребала оловка.

Донео сам је из своје ладице.

И папир ће требати, па сам уједно и то понео.

Измерене вредности лично сам уписивао, пошто је мајстор заборавио своје наочаре.

Рекао ми је да успут правим шематски приказ како би се он касније лакше снашао.

Кад је мерење и шемирање било готово, приступили смо изради спецификације, шта све треба да се купи.

Мајстор је диктирао, а ја сам бележио.

Предложио сам му да он за мој новац тргује јер сам ја невешт када су у питању мајсторске потрепштине, али он је то одбио.

– Не можеш да погрешиш – казао ми је. – Запослени на стоваришту све знају.

Тако сам сâм пошао и купио 18 метара цеви тог и тог профила, толико шрафова, толико шарки, толико фарбе, толико лима, толико овога и онога.

Ни сам не знам све те називе.

И заиста, испоставило се да су запослени на стоваришту као у дослуху са мојим мајстором. У све се, брате, разумеју. Били су од велике помоћи, а и сами су, узгред речено, лепо профитирали нудећи ми најквалитетнију (читај: најскупљу) робу.

Чим сам се вратио из трговине, позвао сам мајстора.

Након детаљног реферисања о томе шта сам купио, чуо сам како пита имам ли брусилицу. (Откуд мени брусилица? И шта ће ми кад с њом не умем да радим? Нити сам је икада држао у рукама. Шта држао, не знам ни како изгледа).

Одговорио сам понизно да немам брусилицу.

– И брусилицу и бушилицу да набавиш! То је главно, не могу почети без тог минимума алата. А о апарату за заваривање и да не говорим!

Морам, значи, да набавим и то о чему не говори.

Хтео сам да га питам да ли, случајно, он има алат, али сам одустао. То би га можда наљутило.

Сложио сам се да је то мој посао и да све морам ја да створим.

– Посуди негде – чуо сам га како ми даје сјајну идеју. – И потражи продужни кабл за струју, он увек затреба.

– И оно друго чега се нисам сетио, а требаће нам.

– Узми све, да не идеш двапут!

Довијао сам се на разне начине, да бих, након сат времена, поново позвао мајстора и саопштио му да сам прибавио све што је тражио. Само још да почнемо са радом на склапању врата од локала.

Одговорио ми је да нема превоз и да би било боље да дођем по њега, како би што пре стартовао.

И то сам средио. Послао сам такси јер немам ауто.

Мајстор је коначно стигао.

С нестрпљењем сам очекивао велики тренутак када ће, коначно, да засуче рукаве.

Мало ми је било чудно што је у оделу и белој кошуљи са краватом... Вероватно поштује свој посао. Уз то још и уредно обријан, а не носи ни заштитне рукавице, ни капу.

Мада сам чуо да има и таквих који се не испрљају док раде. Једна педантерија.

Одмах смо прионули на посао. У ствари, за почетак, само ја. Али сам једнако очекивао да ћу сваког трена и њега видети како ради.

Стрпљиво ми је говорио шта да дохватим, докле да одрежем, колико да прикуцам, где да зашрафим, куда да избушим, како да причврстим, чиме да ишмирглам, шта да офарбам...

Нисам знао да умем да заварим метал.

Што се бушења тиче, то ми је кренуло из прве!

Као и шмирглање и фарбање.

Мајстор је неко време био уз мене, а онда, да не би сметао, склонио се и почео да прелистава новине. Када је дошао до укрштених речи, ту се задржао, добацивши ми да му добацим оловку.

Тако је убио мало времена пре него што је отишао.

Наиме, извинио се рекавши да мора да ме напусти на сат или два, јер иде на неко саучешће.

Због тога је био налицкан и срећен. Сада није било тешко погодити.

На одласку ме је охрабрио да нећу погрешити ако све одрадим онако како сам нацртао.

Није дошао тога дана, већ сутрадан. Шта се овде дешавало није имао појма, тек, видео је постављена врата на локалу.

Кад сам га питао како му се свиђа, рекао је да му се досад нико није пожалио на рад.

Онда је отворио новчаник и питао шта је моје.

Не знам шта је тиме хтео. Да помислим како је то његов локал, узмем новац и одем.

Или сам, можда, ја заиста био мајстор.

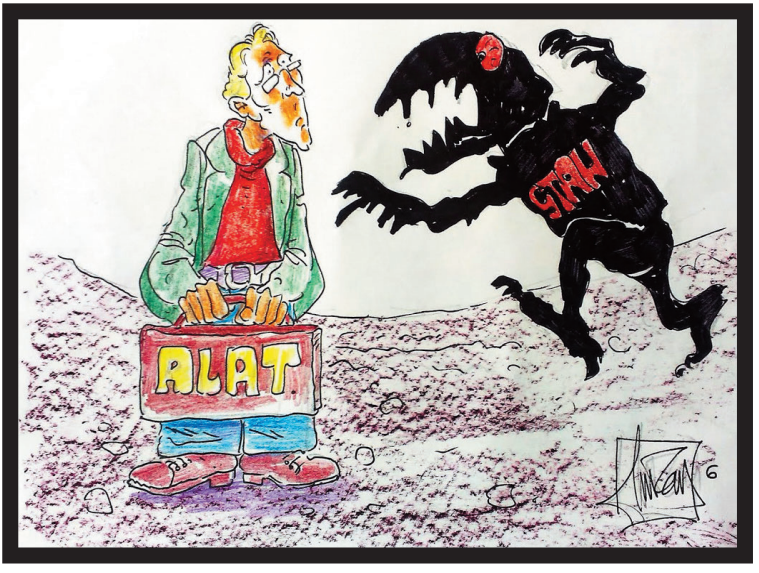
ALAT
STRAH

Владимир Булатовић

Пресељење

Тражење новог стана у потпуности сам био препустио Виолети. По читав дан она је упорно и са стрпљењем вредним дивљења „сурфовала“ по интернету тражећи најбољу понуду. За то време ја сам се тихо опраштао од своје куће. Био сам чврсто решио да се са својом кућом и својим дотадашњим животом поздравим истински и дубоко људски. Ујутру бих устајао полако, да не пробудим своју уснулу супругу, па бих, ходајући на прстима, нечујним шапатом разговарао са ходником. Знао бих да легнем на под, да одмакнем тепих у страну и да потом нежно љубим паркет. Њега смо постављали још док је мој отац био жив. Следеће године биће петнаест година. Устајао бих потом на ноге, па бих лагано ухо приспањао уза зид и неко време ослушкивао тишину армираног бетона, чија нас је конструкција толике године верно штитила. Продужавао бих онда ка купатилу, где сам готово сваку плочицу лично познавао. Сваки угао, сваки вентил, сваки сифон и чесму ја сам истински за-

волео тих последњих дана боравка у нашој кући. На пример, раније ми се дешавало да се на таван не попнем годинама. А ето, таван сам напослетку можда највише заволео, више чак и од гараже, која је у развоју мене као мушкарца одиграла вероватно најзначајнију улогу. Када би Виолета само знала колико сам волео ту гаражу, мислим да би моментално тражила развод брака. Знате већ какве знају жене да буду. Оне никада не могу разумети мушкарчеву везаност за кутију са алатом, ексерима, узенгијама, бушилицама, бургијама; за кантице са фарбом, четкама, калем концима; за резервне гуме, кофе, старе и натруле гајбице препуне иверице... Све то чинило је један посебан свет за мене, свет који је ишчезао оног тренутка када ме је Виолета, сва узбуђена и усплахирена, позвала да дођем до компјутера и погледам стан који је пронашла на неком сајту који се бавио продајом некретнина. Потом ми је тутнула у руке телефон и казала ми да назовем продавца. Дан када сам се договорио с продавцем стана био је најтужнији дан у мом животу.

Заиста покушавам да се навикнем на живот у блоковима. Мучим се. Слабо се сналазим међу свим тим сивим и мусавим зградетинама, међу свим тим помокреним пролазима и улазима који потпуно личе један на други, као да су неки бетонски, зли близанци прављени само зато да би збунили своје станаре. Ујутру, када кренем на посао, бојим се да послеподне, када се вратим с посла, нећу успети да пронађем свој улаз. Невероватно колико у блоковима све личи једно на

друго! Ноћима сањам исти сан. Улазим у нашу зграду, пењем се на трећи спрат, али тамо, уместо на врата од нашег новог стана, наилазим на празан зид. Потом безглаво тумарам по згради схватајући да сам промашио улаз... Једно јутро, када сам ишао до продавнице, шетајући уз улицу, неки ауто застао је покрај мене. Возач је отворио прозор, па ме упитао знам ли где се налази Јурија Гагарина та и та. Само сам слегао раменима. И не слежем само ја раменима. Кога год да зауставите на улици и приупитате где се налази Јурија Гагарина та и та, сви ће вам слегнути раменима, без обзира на то живе ли ту годинама или су се тек доселили.

Када сам се распитивао о крају у ком ћемо се моја породица и ја настанити, за неке ствари сам помилсио да су шала. На пример, никада ми неће бити јасно зашто након седамдесетог блока следи четрдесет и четврти блок. Или зашто се преко пута четрдесет и петог налази шездесет и други блок. Виолета је била одушевљена што у нашем крају постоје чак три велика супермаркета. У Младеновцу је куповала искључиво у продавници код Бобана. Много се нервирала јер немају увек исти прашак за рубље и исти детерџент за судове, као и због тога што јој је тета Дуња, Бобанова мајка, увек додавала руком хлеб са полице, пошто би претходно кажипрстом исте руке отпушила ухо, јер је била деведесетогодишња старица и слабо је чула. Верујем да моја супруга више тих проблема нема, јер такође верујем да велике супермаркете не држе синови и њихове онемоћале мајке које углавном „гњаве“ своје сталне

купце питањима типа: „Како су Вам дечица и Ваш драги супруг?“ или „Поклањам вам ових десет домаћих јаја да умесите торту вашим слатким ћеркицама!“

Упоредо с мојим навикавањем на нов крај, траје и моје навикавање на нов стан. То заправо и није нов стан. Зграда је, како је Виолета „изгуглала“, саграђена још седамдесетих година прошлог века. Дакле, то је четрдесетогодишњи двоипособан стан. Скоро да сам његов вршњак. Не знам ко је живео у њему пре нас. Мој кум Богдан причао ми је да је у изнајмљеном стану, у ком је живео годинама са супругом и клинцем, пре њих живела нека бака. Умрла је сама у стану. Требало је да прође недељу дана да комшије схвате да је несрећна старица доживела мождани удар нашавши се у кобном тренутку вероватно насред дневне собе. Својој супрузи то никада није испричао, јер није желео да је оптерећује. Причао ми је и како су неке ствари у дневној соби „добијале ноге“ и да су се саме премештале с места на место. Када год би гледао неки хорор филм на телевизији, хватао би га страх због кога је преко ноћи остављао светло у ходнику. Кум је баш био под стресом.

Ја сам такође под стресом. Не због духова, већ због зидова и радијатора у нашем новом стану. Дешава ми се да ноћу не могу да заспим. Нешто непрестано куцка по радијаторима. Покаткад ритмично, па помислим како неко упорно покушава да успостави контакт са нама. Други пут дешава се да је куцкање потпуно аритмично и претвара се више у неко мукло зујање које ме често подсећа на дување у празну цев. Из дневне

собе до наше спаваће собе неретко допире неко гребуцкање, а није Рудијево. Више пута сам устајао да проверим о чему је реч. Као да допире из самих зидова.

Усред ноћи, када ме умор савлада и када сам најосетљивији на испразна маштања свог ума, замишљам како је наш стан живо биће. Организам који ноћу почиње да живи, да дише. Дању ћути, вероватно спава, баш као и сва ноћна бића. Након што све његове просторије прекрије мркли мрак, наш стан започиње свој живот. Виолети о томе нисам ништа причао, да не би бринула. Мислим, не би она бринула због стана, више би бринула због мене, да нисам одлепио и томе слично. Дакле, замишљам како се наш нови стан обрачунава са својим новим станарима. Одлучан да не служи новим власницима, који се по читав дан препуцавају око неких ситница и баналних питања, наш стан одлучује да ликвидира једног по једног од нас. Моју супругу савладава у купатилу. Тамо му је најлакше пошто Виолета највише времена проводи у свом, керамичким плочицама опточеном, дворцу. За време њеног туширања у туш кабини, док сапуња своје наго тело, наш стан користи туш као своју металну руку, обмотавајући се попут краљевског удава око моје супруге, и потом је стиска све док несретница не издахне. Након тога, усредсређује се на дневну собу, где глава породице, то јест ја, проводи највише свог времена. Наравно, ја по читав дан, туробан и депресиван, седим на фотељи пред укљученим телевизором. Наш стан полако и нечујно одшрафљује лустер који ми виси тачно изнад главе. Виолета

ми говори још од првог дана да је лустер стар и да се клати, због чега се боји да некоме не падне на главу. И ето, ко ми је крив што је не слушам? Лустер се, наравно, откачиње и пада ми на главу, баш као у цртаћима. Након што је средио моју супругу и мене, наш стан одлучује да ипак поштеди моје две ћеркице и Рудија. Преузима старатељство над њима. Стан, наравно, не разликује људска бића од паса, па мисли да има троје деце. Подиже их и васпитава, додуше тихо и ненаметљиво, за разлику од Виолете и мене, који ћемо вероватно једног дана бити ужасно напорни родитељи који ће им стално нешто звоцати. Наш стан даје пуну слободу нашој, у овом случају својој деци да одлучују. Анђела и Дарја одрастају уз свог длакавог бату Рудија, развијајући се у зреле и добре људе. Завршавају школу, па факултете, удају се и потом постају мајке. До тада су већ потпуно постале урбане (да их види само њихова биолошка мајка!) и заборављају да су рођене у једном малом, неурбаном месту, у ком су рођени и њихови биолошки родитељи. Напокон, обе морају да се одселе, јер њихови мужеви имају своје станове у, рецимо, строгом центру града. Зато се одлучују да продају свој стан у блоковима. Стан то, наравно, схвата. Он, баш као и сви родитељи на овом свету, не жели да изгуби своју децу. На све начине покушава да их спречи у тој намери. Не бира средства...

Али, то су већ размишљања за неке будуће, бесане ноћи у улици Јурија Гагарина.

Љиљана Браловић

Трка на 365 дана

Редовно се пријављујем за трку! Сваке године у марту. Припремим се добро, наоружам вером и заузмем стартну позицију. Уопште ме не деморалише што ми дају најгору позицију. Испред мене су влада, министарство, општинска и месна власт. Али не марим. Ми сељаци смо вазда били задња рупа на свирали, зашто би и у овој трци било другачије? Рачунам, имам кондиције, искуство предака и своје лично, и традиционални сељачки инат. Када пиштољ најави почетак вишебоја, ја полетим да скупљам регресе, субвенције, донације, подстицаје и повраћаје. Али, ово није обична трка! Иза сваке кривине вребају препреке, препоне, изненађења. А ривали у трци препредени, окрећу путоказе, мењају иглу на компасу, крију трагове. Опаснија трка него Париз-Дакар, глава вазда у торби. Али, не дам се ја. Па нисам од јуче. Сакупим уредбе, законе, правила, прописе и појурим прво за регресима. Кренем оштрим стартом, пун кондиције и самопоуздања. Трчим, јурим, зној ми липти низ бедра,

улази у очи, у празне џепове. И таман да стигнем да шчепам регрес – противници промене уредбу пред мојим носом. Полудим, али ко ме пита? Да сам био мало бржи, стигао бих на време.

Е, велим, пусти регресе, променићу тактику, јурнућу на субвенције. Размахнем се шпринтом по трка-лишту, али пред самим циљем, месна власт ми потури ногу!

Псујем у браду, али не одустајем. Окренем се према подстицајима, убацим ноге у пету брзину, додам гас и као Пегаз полетим да зграбим бар један подстицај, кад пред мене, ниоткуда, излеће општинска власт и држ-држ, и држ-држ, она пред мене, ја пред њу, и та-

ман да пружим руку, судија показује жути картон. Два месеца напоље, и претече ме, такорећи – на прагу!

Није ми право, али не одустајем. Прађед је пешке прешао Албанију, није одустао, е нећу вала ни ја, таман ноге поломио. Појурим за донацијама! Мудро, тактички, као Живојин Мишић на Сувоборској бици! Наокло, па на мала врата. Понесем и стрпљење и веру и наду, помолим се и Богу на небу и Богу на земљи. Знаш како трчи онај црнац Хусеин Болт кад улази у финиш? Е тако ја кренем од самог старта! Прескачем препоне, скупљам поене, ма чини ми се, ноге ми земљу не дотичу. Као у сну, угледам капију циља, ту сам, ухватићу донацију за реп и... Не могу да верујем... Да ли очи лажу? Ја замахујем да дохватим реп, а Министарство пољопривреде већ је држи за главу... Е да је жив Младен Делић, викнуо би ону своју чувену: „Људи је ли ово могуће?!“ Могуће, видим ја и сам...

Не одустајем. Жилави смо ми сељаци, и инаџије. Направићу заседу за повраћај па куд пукло да пукло. Све што треба имам. Дао сам судијама на увид, климнули главом и ја кренем. И трчи, бре, и трчи и трчи, али повраћаја ни на помолу. Питам ја судије, нисам леђ: „Је ли, до када ћу ја да јурим овај повраћај?“ Веле: „Још мало“. Још мало, па још мало, пристигох ја, кад испред мене влада маше црвеном заставом. Каже, закаснио сам! За повраћајем је требало прво да трчим. Зна се ред. Не може прво регреси и субвенције и остало. Не, не, прво повраћај. Како необавештени ступате у трку! Изгрди ме, изгрди, на божја уста. Би ме стидније од цр-

не земље. Савијем шипке и правац у центар за едукацију сељака. Да се опскрбим новим уредбама, законима и правилницима, да се више пред државом не срамотим. Све ми дала, а ја нисам кадар да стигнем то да узмем. А све пише црно на бело. Срећа, те сутра почиње нова трка на 365 дана!

Драгана Ранђеловић

Секира

Тешка магла подигла се са земље тек толико да се кроз њу назру огољене крошње високог дрвећа. У долини је било још увек мрачно. Брда су тешко дисала под теретом зиме и покушавала да са крила стресу хладноћу и мрак, али им није полазило за руком. Кућице, шћућурене у њиховом крилу, непомично су дахтале за мало сунца и ваздуха, разгрћући мрак са својих кровова и хладноћу из прозора.

У бабиној собици био је још увек мркли мрак. Отворила је очи нагло, тешко дишући, покушавајући да се отме утиску сна и топлине испод тешког покривача. Тупо је гледала испред себе неколико тренутака, онда удахну дубоко и полако и несигурно устаде из кревета.

Збаци са кревета ткани прекривач и пипајући затегну испод њега два ћебета између којих је спавала као у неком сендвичу. Прође, у два корака, столици крај кревета, обуче једно по једно парче одеће са ње, па

преко свега прслук, који је скинула с климавог наслона столице. Не осврћући се, изброји два корака удесно до улазних врата и брзо изађе из колибе.

Пипајући зид, дође до шупе која се налазила поред њене куће. На земљи у шупи стајало је читаво брдо трупаца. Баба се сагну, напипа један од тих трупаца и стави га на велики пањ који је стајао на средини шупе. Држећи га једном руком, замахну другом у којој је била секира и секунд пре него што ће секира пасти у сам центар пања, брзо склони прсте.

Цаааааапппп!

Све то понови неколико пута док не доби велику гомилу малих цепанки, довољних да стану у њен шпо-

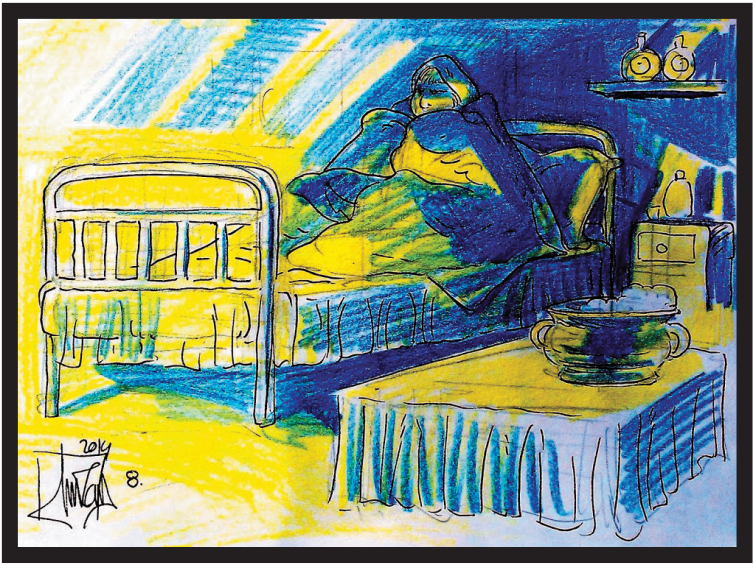

рет, што потврди, опет, пипајући сваку руком. Онда одабра један од тих добијених делова и ситним покретима секире направи од њих гомилицу штапића, потребних за потпалу. Када све заврши, чучну поред пања и полако, бирајући и пипајући добијене делове, поче да их ређа на једну гомилу.

Свежи мирис, тај последњи пркос већ умрлог дрвета, штипао јој је ноздрве и она по том мирису непогрешиво одабра сваку новодобијену цепанку. Наслага их све у наручје, прво оне велике, па оне штапиће, и окрену се ка вратима шупе.

Овога пута не пипајући зид, јер су јој руке биле пуне дрва, изброја осам корака и без грешке дође до врата кућице. Упути се на средину собе и већ са три корака дође до стола. Окрену се још два корака улево и нађе се код хладног шпорета. Изручи, гласно, онај нарамак дрва у сандук покрај њега, дохвати шибицу са ивице сандука и отвори врата шпорета.

Када су се шибице појавиле у њеној кући, била је већ скоро девојка. Деда је донео једну кутију из града, након што је продао младо и једро теле и показивао њеној баби, али и њима, деци, какво је то чудо сада измислио свет. Скоро да је могла осетити тај први шкрипутави мирис у ноздрвама и сада, када брзо провуче њен фосфорни крај, претходно га напипавши јагодицом прста, преко бочне стране кутије у којој су стајале, и она застаде понета том успоменом из детињства, задржавајући топао штапић међу прстима све док његова топлина не поче да јој пече прсте.

Убаци шибицу у ложиште и стрпљиво сачека неколико тренутака, не мичући, како не би својим покретима изазвала беспотребно шушкање, које би је омело у ослушкивању дрвета које тек почиње да гори.

Пуууууууфффффффффф!

Осети пријатни, слаткасти мирис упаљеног дрвета, онај сок који јој је тако нежно и беспомоћно мирисао у шупи, дајући још мало од свог живота и постојања, показујући да није тек дрво, већ некадашње живо биће које је дисало и постојало. Дрво је сада већ мирно горело и баба, под пламеном шпорета који јој је осветљавао кукаст нос, згужване образе и потпуно избледеле зенице, задовољно климну главом.

Врати се она два корака поново до стола и, нежно прешавши крај његове десне ивице, створи се испред креденца из којег извади велику пластичну ванглу. Пребацивши је у леву руку, сагну се и са доње полице десном ухвати још једну ванглу са брашном и спусти их на сто. Окрену се опет ка креденцу, отвори прву фиоку и из ње извади квасац и со и то спусти на сто. Затим пређе до шпорета у којем је већ буктала ватра и са шпорета металним лонцем, који је ту стајао, захвати воду из огромног бакрача. Све то спусти на сто, напипа састојке које је малочас ту ставила и поче да меси хлеб.

Зарањала је прсте у глатку смесу у ванглу, смешећи се у ваздух, нагињући се над њу, час енергично и снажно, час нежно, скоро не померајући тело. Ноздрве јој је голицао мирис теста и квасца, брашно је било

овогодишње, меко и глатко, а хлеб, иако га је цели живот месила свако јутро, чинио јој се ове јесени посебно мек и укусан. Када је завршила са мешењем, направи куглу од теста и спусти је у ванглу. Напипа крпу која је висила са ивице стола и покри њоме ванглу.

Сада се полако спусти на троножац крај шпорета. Кости јој се тек сада почеше опуштати од оне топлоте и она зажмури миришући млаки дим из шпорета, стежући руке у загрљај, допуштајући да је понесе та милина, тај тренутак када је један посао готов и чека се да започне други, та пауза коју јој дозвољава квасац док не нарасте, пре него што све крене поново у морање, журбу и брзину.

Тек сада поче свањавати и полако се поче разазнавати обрис собе. Насупрот шпорета и столице на којој је седела баба стајао је онај гвоздени кревет, поред њега столица и на зиду иконица. Лево од бабе био је старински креденац, са вратима која су већ висила из шарки. На самој средини колибе стајао је сто, са ванглом у којој је растао хлеб.

Гласно уздахну, убаци још једно дрвце у ватру, а онда развуче тесто са стола у тепсију и убаци је у шпорет. Насмеши се, дозволивши да је још једно јутро у животу заголица мирис печеног теста.

У тој тишини учини јој се да чује како земљаним путем прилазе нека возила, пуцкетајући преко каменчића и смрзнуте земље. Изађе напоље, избројавши три корака од шпорета до врата. Била су то два теренска аутомобила и камиончић са дугачким дрвима у прико-

лици. Кроз прозор једног аутомобила чула се музика и вика људи који су испунили аутомобиле као рибе. Уз вику и цику, сада све гласнију, стадоше испред куће, право пред бабу. Из аутомобила из којег се чула музика почеше да излазе људи, неколико њих отвори пртљажнике возила, док двојица прибоше баби.

– Помоз' Бог, старино! – узвикну један од њих двојице. – Дошао ти спаситељ у кућу!

– Бог ти помогао, сине – баба несигурно пружи руке испред себе. Спаситељ ухвати њену десну руку обема рукама и протресе је.

Остали почеше да износе ствари из аутомобила. Изнесоше прво алат, секире, чекиће, тестере, неколико кутија са шрафовима и ексерима. Један изнесе велики телевизор, двојица донесоше канте са бојом. Све ставише у траву поред бабе. Камион истресе она велика дрва на земљани пут.

– Ово је све наша акција да помогнемо теби, бако. Наша странка брине за село и наше старе. Већ је неколико стараца добило боље услове за живот, тако ћемо и теби помоћи. Нећеш се ваљда у тим годинама мучити да палиш фењер? Довели смо ти струју, телевизор, спремићемо ти дрва... Бар да старост проведеш како треба!

– Хвала вам, децо, али... – узнемирено заусти баба.

– Нема „али"! Ниси навикла, бако, да се одмараш! – рече, пребацивши руку баби преко рамена. – Иди у шупу и скрати дрва! – рече једном младићу нагло. – После ћете секиром.

У року од неколико минута поче ужасна бука у бабином дворишту. Једна група фарбала је колибу, други су кратили дрва. Двојица младића везивали су жицу за бандеру, неколико девојака прало је крпе и ћебад које су журно изнеле из колибе. Баба је стајала по страни и плакала.

– Сине... – зајеца младићу са тестером, држећи га обема рукама за руку. – Немојте ништа...

– Седи, бако! – насмеја се младић. – Види је... плаче од среће... – рече једној девојци која је прала она два ћебета. – Ко зна кад јој је последњи пут неко помогао!

Баба, схвативши да је сада више нико неће ни погледати, а камоли саслушати, седе на траву, тихо јецајући. До вечери беше све готово. Младићи скупљаше преостали алат, док су девојке седеле поред бабе и разговарале међусобно, гласно се смејући, не обраћајући пажњу на њу. Баба је седела између њих, али више није плакала. Прекрштених руку на крилу гледала је тупо испред себе. Девојке су се кикотале, једна је запалила цигарету, безобзирно дувајући дим у лице баби, а друга је пажљиво слушала, тек повремено почешавши стопало или загладивши косу.

Наједном, зачу се гласно „аххх“ из куће.

– Ево, бако, упалила се сијалица!

– Је л’ светли? – одговори баба хладно, гледајући испред себе.

– Светли, бако. Цео живот си чекала, али си дочекала и то чудо. Сад можеш да уживаш у светлости и да и по мраку устанеш. Офарбали смо ти колибу, сре-

дили дрва, све смо препаковали у један крај шупе, онако је било разбацано без реда. Опрали смо ти ствари, побацали смеће. Доста се ту скупљало отпада, бако, али сад смо оставили само оно што ти је неопходно.

– Добро, да се крене – рече други. – Сутра већ имамо неког другог на дневном реду. Немој нам захваљивати, бако, све је то за вас од нас младих!

Бака је гледала тупо испред себе. Кад се уверила да се више ниједан звук аутомобила не чује, полако устаде и уђе у колибу. Од јаког мириса фарбе јој се заврте у глави. Пређе три корака од врата, ка средини собе, али не напипа сто. Пође два корака улево, па се врати назад, окрену се на десно, све надајући се да ће стомаком закачити макар ивицу стола, али се то не догоди. Испружи руке испред себе и поче да се врти по соби тражећи макар неки познати детаљ. Тако окрећући се, некако добауља до шпорета. Био је хладан. Сандук за дрва сада је био са десне стране, пун великих цепанки. Принесе једну ложишту, али није могла ни ући у њега. Дохвати другу, па трећу, узалуд. Ниједна није могла да стане у шпорет.

Са рукама испред себе некако напипа врата колибе, изађе из њих и пође у шупу. Успут се спотаче на празну канту од боје и преврну се преко ње на главу. Полако устаде, намести мараму и поново напипа зид док некако не уђе у шупу и поче да пипа по зидовима. На десном зиду стајао је познати ексер, али не беше секира на њему. Обиђе шупу у круг, држећи се за зид и срећом, у једном ћошку налете на дрва, која су сада би-

ла уредно послагана, ни налик на ону гомилу какву је затекла јутрос. Помучила се док је прву цепанку извукла из уредне гомиле, схвативши одмах да се узалуд трудила, јер су ова дрва била и већа од оних које је имала у колиби.

На стари начин врати се у кућу. Кроз даске колибе зафијуче ветар, она се стресе и пригрли прслук. Пипајући по зидовима, прескачући неке кутије и уређаје, којима није знала ни намену нити назив, дође до кревета. Опипа своја два ћебета, опипа кревет, нађе дебео ткани прекривач и пребаци га преко ћебета. Завуче се у њега сада и не скидајући одећу. Осети како су прекривачи влажни. Не знајући ни да ли је пао мрак или је поново свануо дан, баба дубоко уздахну, тупо гледајући испред себе.

Фрањо Франчић

То су били дани

Што је било онда када су јапански пословни људи ишли по Бернардину и тражили за своје пензионере одговарајућу туристичку локацију за годишње одморе. Мало су климали главом, клањали се, смешили и мислили своје. Наравно да од великог посла није било ништа, само се дигла џева у локалним новинама.

То је било онда када су морнари, који су стигли у луку Копер, узалуд тражили анимир даме и продавачице љубави. Месецима су се возикали и пловили на мору, потражња је била велика, али понуда никаква. Цурице су се згражавале када су им нудили зелене банкноте у замену за телесна уживања.

То је било онда када су се многи ложили на самоуправљање и када је одзив на изборима био деведесет девет процената и када би сви кандидати на листама били изабрани.

Били су СОУР-и и СОУР-и, био је и социјализам, а постојао је предмет Самоуправљање са основама марксизма.

Двадесет, тридесет година владали су исти кумови.

То је било онда када си у коцкарници у Порторожу могао да сретнеш припаднике италијанске мафије. У Пирану се снимало много филмова Б продукције које никада нисмо видели у биоскопима.

То је било онда када су рудари из Велења још ишли на летовање у Фиесо.

То је било онда када је у пиранску луку упловио шеик Касахгоги, велики трговац оружјем. То јест, хтео је он, али имао је превелики брод да би пристао у марину. На блиставој јахти издалека смо видели како се тискају лепотице и телохранитељи.

То је било онда када су радни људи још понекад летовали на мору. Сада на Бернардину царују Руси и Мађари, којима смо се до пре неколико година подсмевали када су камповали у шаторима. Јапанаца има само за узорак.

Сада салони за масажу и илегалне јавне куће раде пуном паром.

Сада нема више самоуправљања, на изборе изађе само половина бирача, иако на обали влада иста боја. Предмет самоуправљање са основама марксизма добио је замену: Етика, веронаука и домољубље.

Сада је у коцкарницама доста и наше мафије, шта ће нам туђа.

Сада у Пирану снимају само још рекламне спотове.

Сада су сви скоројевићи купили јахте, исте онакве које имају шеици.

Сада многи радни људи сањају о мору и годишњем одмору.

Живот пичи даље, море се пени, галеби креште, само туристи дивљају као некад.

То је било још онда када није било границе на Драгоњи и када смо често ишли у Трибан на истарска природна добра и вино. Увече би унутра били два-три маторца који су били расположени, па би у руке узели бас, виолине и стару хармонику. Заролали би неколико песмица да се тресао сав бирцуз.

У зимским данима ишли бисмо на Савудрију да бацамо мреже, да бисмо уловили два-три килограма рибе лист, ластавице, којег мола, шкарпину и хоботницу. Већ рано ујутро бисмо вадили мреже, имали смо „пашалере“, две-три миље на отвореном мору.

Ајме, море, тежак је хлеб рибара. Дешавало се да је по више дана дивљала опасна бура и није било могуће дизати мреже. Тако сам се са ортацима наливао румом и чекао на добре временске прилике.

Затим су мреже биле пуне ђубрета, шкољки, звезда, корала, тако да смо их чистили десет и више сати. Па су онда рибе биле труле, а појавила су се и јата пашарина који нису имали цену.

Једном смо ухватили младог морског пса и продали га гостионичару. Он је плаћао у натури и опет смо имали недељу дана за зимска путовања.

Пашарини су се продавали овако: једно кило рибе – литар вина! Током шкуробурастих и хладних зимских ноћи с мојим рибарским шефом завијао сам по

двориштима: „Пашарини, пашарини за вино, вино за пашарине!“

Обично ме је плаћао мањим делом улова и винском заменом. Тако сам некад имао тридесет два килограма рибе у замрзивачу и сто осам литара белог стоног вина на хранидбеној књижици.

Онда су се појавиле нове границе, нове свађе, нове деобе. Остало нам је само нешто мора, рибе и пријатељских веза. Само још ретко се усудимо по кестење и печурке до Каштела, Марушича, Штерна. До Трибана више уопште не идемо.

Старих чикица који би засвирали на бајсу и виолини више нема.

Десет година већ трају свађе због границе. Но, на срећу, упознао сам свог драгог амика Пина.

– Ма шта ћеш да ловиш рибе, имамо их у конзерви – добро је расположен.

– Само, била су то лепа времена – пробам ја.

– Причаш као неки пензионер. Кестења имаш код нас, колико ти срце пожели, по гљиве још нећемо да идемо, рибе ионако морају пет пута да пливају!

– Како пет пута? – чудим се.

– Па у мору, у уљу и три пута у малвазији.

Да, можда мој пријатељ Пино има право; не ваља се освртати уназад.

Уосталом, на мору нацртати границе, па и Сизиф би се замислио.

Похвала новембру. Малолетним особама не препоручујемо читање.

Новембар је време трагикомичних прича.

Свеће нису још ни добро догореле, а младо вино добија прави лик и стиже наш велики славни празник, Свети Мартин. Наравно да на истријанским брдима треба што пре обрати маслине. Пошто је по новом вино – храна, код нас је на течној храни одрасла већина мушкараца и жена; спремају нам се новембарске лудости.

За литар девичанског маслиновог уља мораш у прешу да донесеш и свих шест, седам килограма маслина. А за вино је доста само неколико гроздова. У Истри је познат и фичот или брзо, ударно стоно вино, које се прави од остатка комина и неколико килограма шећера. Истина је, додуше, да ако пијеш фичот два или три дана, готово да видиш пирамиде и камиле. Енцо каже да ништа није тако лепо као возити мултикултиватор под утицајем фичота. Пино га пије на литре, Дино се заклео на верност рефошку. И зашто моји пријатељи прерађују маслиново уље? Јер се на пролеће и лети, кад се залихе приближавају крају, мења за вино.

Алкохолна браћа и сестре су најбоље штедише!

Комбинација фичота и „руде“ зна да буде врло убитачна ствар. „Руда“, два пута печена комина са намоченом винском рутицом, која се припрема на сунцу, е то је скривено оружје и лек за већину болести.

А тугу држи само двадесет четири сата.

Дакле, фичот и руда кад провру, то је антидепресив.

Када попијете прву комбинацију, заборавите на сиви дан.

Када попијете другу комбинацију, заборавите на тешко детињство.

Када попијете трећу комбинацију, човек може да вас жали и пљује са пола метра, а ви то и не приметите.

Четири комбинације су кома.

Пет комбинација још нико није испио.

Врло добро се сећам да је Енцо после друге комбинације са својим тракторчићем направио два лупинга и салто са приколицом наслаганих багремова.

Врло добро се сећам да је Пино после треће комбинације у бирцузу целу ноћ грлио клозетску шкољку и тек пред зору су га ватрогасци силом одвојили од вољеног предмета.

Врло добро се сећам да је Дино већ после прве комбинације рецитовао Рилкеа, којег уосталом никада није читао. И то на немачком, с франкфуртским нагласком.

А да не спомињем своје бламаже, када сам се после друге комбинације попео на оближњи орах и пола ноћи разговарао са веверицама.

Кажем вам, новембар је наш месец.

Зоран Шкиљевић

Љутић

Јутро је опослило своје и предало штафету подневу, да и оно каже шта има. Крмељају тек разбуђени, ранорациоци се већ прописно заморили. А што се атмосферских прилика тиче, дан какав се само пожелети може, дакле прави београдски – свих шеснаест годишњих доба отимају се из петних жила које ће да превагне...

Ипак, ваљало би га паметно искористити.

Али, ево главе с рамена ако неће бити упамћен највећма по томе што престонички медији нису забележили у чијем кревету је дражесна Виолета, прва дама српског гламура и џет-сета, провела ноћ. Читава армија папараца вребала је по ћошковима, шпартала с краја на крај града, мувала се по смрдљивим дискотекама, баровима, гламурозним локалима и местима где улазе само полубогови, али опет – ћорак. Као да је у земљу пропала. Медији су се, дакле, прописно обрукали. Дошло је, кажу, и до праве пометње у појединим редакцијама, јербо ће им бити преполовљен тираж. Али имало

је то и своју другу страну. Ожалостила је она тако своје бројне фанове, који остадоше ускраћени за још једну пикантерију из њеног богатог и пребогатог љубавног живота. Премда је, истина, како је дан одмицао, било све уочљивије да се ови и не бедаче баш превише, опростили су јој, наиме, тај несташлук; дакако, знају они Виолету: биће њених љубавних згода и незгода још, и то о-хо-хо! Дакле, све у свему, Виолета је извојевала још једну победу против медија, и то на отвореној сцени. А тврдила је та госпа, иначе, за све те каропатнике што су се наврзли на њу као смрт на бабу, да, какав су несој, ни изблиза не могу да побројe, а некмоли да обелодане каквим је све и коликим фрајерима

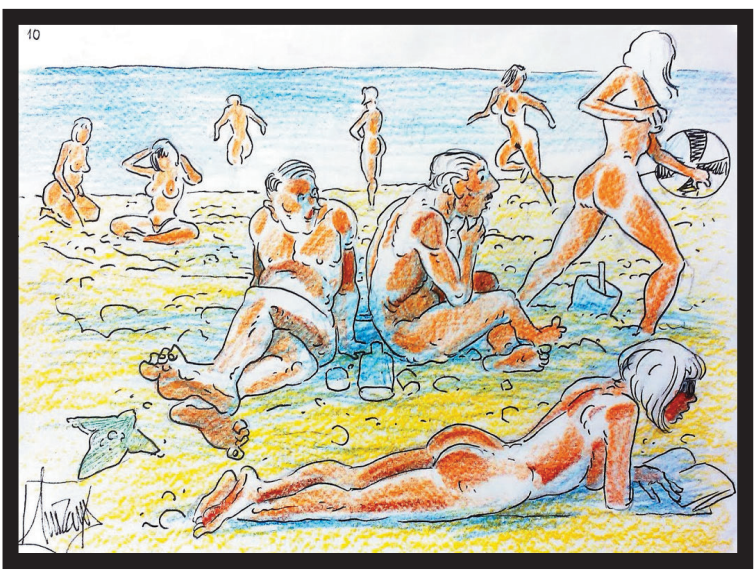

њена „маца“ указала гостопримство, колико она успева сите да их задовољи!

Ако, „маца“ јој се позлатила, нека једном неко доака и тој вашљивој новинарској гамади!

Тим речима прокоментарисао је Плиније целу ствар, бацајући један, а узимајући у руке други дневни лист у потрази за својом маленкошћу, чекајући да се на лицу места појави његов пајтос и компањон Дарије. По навици већ, морао је лично да се увери није ли се неко залудно перо, може бити, начопиздило њему да доака, пребирајући по његовој, дакако као суза чистој, пословној биографији.

Другови су Дарије и он, нераздвојни, још од срећних гимназијских дана, одакле им и остадоше ови милозвучни надимци за успомену и дуго сећање. Данас, у већ поодмаклим тужним и све ружнијим четрдесетим, етаблирани, можете мислити, као престижне вуцибатине какве, као што смо имали прилику да се уверимо, само транзиција и партијско-бирократски брлог могу да изроде. Живота Чворугић, звани Плиније, као први помоћник и саветник првог министра у влади, а Крстивоје Ћаћић, познатији као Дарије, као индустријско-трговинско-пољопривредно-туристички магнат, односно могул, како се то по нашки лепо каже, пошто је разним махинацијама успео да прибави већински удео у власништву више добростојећих корпорација.

Утом ево и Дарија, сретног и насмејаног.

Дакле, као и обично викендом, затичемо их веселе у Велнес центру „Гаргантуа и Пантагруел“; иначе

смештеном на ободу града, са божанственим погледом на сремску равницу. Ту се, далеко од очију јавности, богме и преко недеље и викендом, окупљају виђене главе мангупске и могулске, којима слава лежи на банковним рачунима, а трагови зударају на балкански чемер и јад. До ситних ноћних сати башкаре се у друштву млађаних старлетица и проминентних „тврдопазарки“, које, доследно се држећи исте тактике (добитне показало се) – затворивши све прилазе базену, изврндупљене по лежаљкама, као глечер хладног, одсутног погледа, а рашчепљеног и величанствено истакнутог међуножја – позивају на јуриш. Спојило се, дакле, лепо са корисним; и не зна се чији је ћар већи. Пливање плус опуштање плус свашта нешто још: руку на срце, има ли боље превентиве против стреса?

Али данашњи програм биће нешто другачији од уобичајеног. Неће бити ни опуштања ни уживанције у дражима сауне, ђакузија или тајландске масаже, нити излежавања покрај базена уз неизбежни макијато и одмеравање ушиљених силикончића, ногу и гузова, и оног вриштећег предела непријатељски настројеног према разуму, безмало до излива хормона у мозак – наиме дошао је вакат да, руку под руку, како су и обећали, и како и приличи персонама од интегритета и репутације, њих двојица наставе већ започети третман, односно куру презнојавања љутим папричицама, што је хит деценије када су терапеутске методе у питању, и то не само овде, већ, богме, кажу, и у земљама у окружењу.

Куру, заправо вековима познату, радо и често коришћену, и због свакојаких јада примењивану, нарочито у нашим традиционално конзервативним јужним и југоисточним крајевима. Сад, пошто је изнова откривена, у виду терапије за подмлађивање, односно чудотворне ревитализације организма, с поносом можемо да истакнемо да је иста достојно осветлала образ природној медицини и нашим погубним навикама. Реч је, наиме, о терапеутској методи која није привилегија ловатора, што би се одмах могло помислити, напротив, захваљујући невиђеној медијској кампањи, нарочито интернету, и старо и младо похрлило је да опроба ту благодет природе, којом се, наводно, до неслућених размера могу ојачати имунитет и потенција. Кажу милион и више пута делотворнијој од свих могућих и немогућих хемикалија с којим нас са свих страна дивљачки бомбардује све агресивнија фармацеутска индустрија. Што је, признаћете, с којег год аспекта гледано, похвалније него да на свог посусталог мачора качимо тегове, или да га растежемо као праћку, мажемо глином или шибамо копривама, као што се, примера ради, радило још у славно римско доба, одакле и ми срећом баштинимо своје цивилизацијске корене. Па не каже се забадава, на љуту рану љуту травку!

Али нека нас то не завара, иако је доступна свима, та кура ипак није препоручљива баш свакоме. Тако бар тврде они који се у то више разумеју. Потребно је, наиме, имати челичну вољу, у противном ништа од вашег „фит“ организма, а још мање од тврде мушке ба-

тине. Говоркало се чак, што може бити и није без основа, да момак кога презноје мање од две папричице, из неког разлога – враг у женском обличју ће га знати зашто – заправо и није за женидбу, односно није ни за шта. И такво веровање у већ поменутим нам крајевима, протегло се, кажу, и до наших дана.

Елем, тако и ова наша два угурсуза запуцаше на куру ољућивања, да их случајно не би заобишло нешто што је у овом тренутку „ин", и од чега би се јамачно могли добро окористити. Шта рећи? Прилично безболно прошли су први и други третман, и нису приметили богзна какву промену на себи, ако изузмемо то што после друге куре два дана нису могли да се служе језиком и непцем, засмејавајући тако околину, борећи се за ваздух као рибе на сувом. Дакле, имало је слике, али мањкало је тона. То би се могло подвести под колатералну штету, тако им је бар било објашњено. Сада их је чекао трећи, уједно и финални третман, следило је презнојавање са три љуте лесковачке папричице. Нека им је Бог у помоћ и нек' им се смилују сви свеци и девице, и нек' им је са срећом!

Јербо се на муци познају јунаци. Па се онда зна ко је бос, а ко хаџија.

Већ су у сепареу, одељеном од сале са базеном параваном са мотивима неког далеког егзотичног острва, где се, на заказивање, у две смене, од раних јутарњих до касних вечерњих сати, одвијала терапија. Голишаве, утегнуте у шарене баде мантиле и са истим таквим капуљачама на глави, безмало налик на фра-

тре у циркуском издању, дочекују их озарена лица, оба женска, једно млађано и једно старије, ово друго, погађате већ, главом и брадом терапеут. Оба прописно одевена у лаку медицинску тоалету (блуза плус панталоне, ништа испод, само веш, осведочени непријатељ мушког рода, држи облине на окупу). Следи куртоазна размена поздрава, потом свако заузима своју позицију. По већ устаљеном протоколу, када је терапеут дао знак да сеанса може да почне, дугонога асистенткиња, њишући успут боковима, достојанствено им тура под нос чиније са следовањем пробраних лекића-љутића, папрених – треба ли рећи – очи да искоче. Међутим... Ако нас поглед не вара, изгледа да наши јунаци нису баш у некој форми: ништа од оне њихове препознатљиве пословичне озбиљности. Рекло би се да су некако превише млако приступили овој сеанси, без правог жара, чини се као да више зазиру од тих лекића-љутића него од одељења за борбу против организованог криминала и корупције. Ипак, шта је – ту је, није се имало куд назад – после безмало десетоминутног пренемагања, на „три-четири – сад“, навалише они на своје следовање куре сузних очију, сажаљиво погледујући један другог.

И, ипак смо погодили – нису се баш показали као делије. Када су били при крају трећег лекића-љутића, засијало је у грлу као у ложионици – поскочише обојица као опарени и јурнуше право у базен да угасе пожар, рушећи све пред собом као да их сви ђаволи и ђаволице гоне. За њима се онда брже-боље упутише и терапе-

ут и она дугонога и, зауставивши се на ивици базена, обе, очито погођене, да не кажемо изненађене и увређене њиховим кукавичјим држањем, заурлаше на сав глас како и приличи у оваквој ситуацији – да ће пичке једне ову куру морати да понове или да им се више не појављују на очи! Док су живи!

И неће – и више је него сигурно, судећи бар по њиховим скврченим, жалосним телесинама, насуканим на ивицу базена, забеуђеним погледима и исплаженим језичинама, као код најбезнадежнијих бродоломника који, очајнички се држећи за хрид, дају последње знаке живота. Да не говоримо о томе да су их који минут касније изнели на носилима и одвезли санитетом у Ургентни центар, испраћене салвама смеха присутне братије мангупске и могулске, која се пакосно церекала не штедећи гласне жице; дабоме, знали су ови до танчина како изгледа то искуство, јербо се нико од њих ништа боље није провео окусивши на својој кожи све лепоте финалне сеансе ољућивања лесковачким папричицама. Ипак, срећом по њих двојицу, братија беше знатно прорeђена, пошто се на Партизановом стадиону тај дан пикала некаква важна текма, па је главнина снага тамо видела свој формацијски распоред.

Преостало им је само још да се моле драгом Богу да их у тако блиставом стању не укадрира какав залудан папарацо, коме би се баш посрећило да такве капиталце ухвати на делу, када су, што се каже, поштено осветлали образ, иначе пуче брука у медијима па их не опра ни море Јадранско.

А оних пар живахних омладинаца у већ поодмаклом трећем добу, чију је славну ратничку и политичку прошлост сувишно помињати, што су, дакле, похрлили да испробају и ову куру, јербо им је једино још то преостало, а није им лако, тешко да и хидраулична дизалица може да помогне ако је, а очито још поодавно, пре пола века најмање, клинцу време одзвонило – утекло је главом без обзира. Јербо, како изгледа, од овог може и да се рикне.

Све у свему, дакле, беше то збиља призор какав је права милина што пре заборавити. Али не каже се ваљда забадава да свако зло има своје добро: ето, нека сад чаршија вавољи да су такве људске громаде, попут врлих Дарија и Плинија, наши најбољи синови!

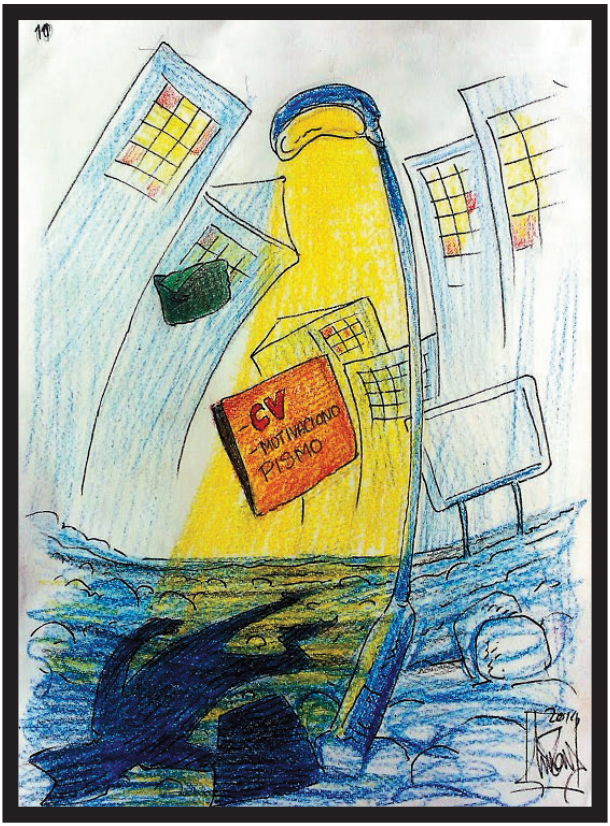
-CV
-MOTIVACIONO
PISMO

Александар Новаковић

Игре без граница

Указом председника Србије од 25. овог месеца сви грађани су, цитирам, „отпуштени с места грађанина“. Океј, бивао сам ја отпуштен и раније, али се овако нешто још није догодило. Мислио сам да сам тиме што сам се родио и одрастао овде, заменио туце пасоша држава које су настајале и нестајале брже од трептаја ока, заслужио то неко право. Али не лези, враже! У својој великој милости, председник, који је себе и Владу отпустио на пет минута, па их поново вратио у првобитни статус, саопштио је гологузији нашој следеће: „Али, свако ко жели, може да аплицира на место грађанина Србије. Бити грађанин Србије је право, али и обавеза и професија. Самим тим, ако желите да поново постанете грађанин ове земље, дужни сте да припремите личну карту, пасош, кратак CV и мотивационо писмо, као и 250 динара за трошкове обраде података“. Шта је мотивационо писмо? „Изгуглао“ сам и открио да је то неко писаније у којем, у неколико реченица, саопштавате зашто вам је баш то-

лико запело да будете у тој фирми, држави, феудалном поседу, како год. И, шта ћу, куд ћу, припремим ја све што је потребно и – правац мени најближи шалтер за пријаву, који је смештен у старој згради. Адреса: Терезије 26. Но, редина за заинтересоване је дуга кано клисурине сужене отаџбине, протеже се све до Макензијеве. Видим ја да то неће на добро изаћи, назовем своју девојку и она донесе сендвиче, кафу у термосу, малу грејалицу и две столичице. Стигла је три сата касније. Цмокнула ме и рекла: „Стигла бих ја и раније, али сам морала да испишем CV и мотивационо писмо". А снег веје, ред се помера мрављим кораком, поједосмо оне сендвиче, исписмо кафу, грејалица цркла, а снег нападао. У Снешке Белиће се претворисмо.

Елем, један дан и два лакша запаљења плућа касније, стигосмо до канцеларије у којој су нас чекали чланови комисије. Веома фини, озбиљни, млади, избријани момци. Очи су им плаве, велике. Одмах се види да имају визију. Небитно какву – људи имају визију, а данас се то, је ли, цени као шамани и други шабани у прадавна времена. Неки елегантан, мирисан и нељубазан свет. Не нуде да седнемо или попијемо нешто, али се смешкају, нешто записују, важно климају главама. Најглаватији од њих, један у средини, крене да нас засипа питањима. Прво је, наравно, било: „Јесте ли донели парице?" Након тога следи унакрсно испитивање:

– Госпођице, јесте ли трудни?

– Не, нисам.

– Одлично. Не волимо да се бакћемо с трудњачама. Превише су захтевне и помало хистеричне. То вам је плус. А ви, јесте ли трудни?

– Не. А како то мислите, трудан?

– Тако стоји у упитнику, а није наше да доводимо упитник у питање. А образовање вам је, видим, универзитетско. Обома. То није добро. Видите – и ту он каже дубоким, ауторитативним гласом – наша нова земља не жели да се бави интелектуалцима. Они увек све доводе у питање. Простодушни, необразовани људи су нам приоритет. Али, не губите наду. Имате ли криминални досије? Историју породичног лудила? IQ испод 100?

– Не! – гракнусмо унисоно.

Завртео је главом пун искрене бриге за нашу будућност.

– Ех, штета. Могли сте да нађете неко место у армији, полицији или политичким партијама. Правосуђе такође вапи за моронима. Никад доста морона у правосуђу. Него, бавите ли се, молим вас, реците да грешим, неким приватним бизнисом? Трговина? Нешто контроверзно, рецимо? Знате већ, контроверзни бизнисмени?

И ту је одговор био негативан.

– А Ви сте, госпођице, ако смем приметити, веома привлачни. Да ли бисте пристали на лоботомију о државном трошку? Након тога бисте могли да нађете посао у цветајућој порно индустрији Источне Европе. Исто важи и за Вас – рече он мени – под условом да сте обдарени као приплодни пастув.

– Ми не желимо, ми нисмо, то није Ваше да питате такво лично... не значи да нисмо, ја јесам, она јесте, али... – одговорио сам, црвен од стида и беса.

Кад упуте овакву примедбу, ви, некако, не знате где да их пре исправите.

– Дакле, ништа. Не занима их прогноза – то је њихова дијагноза – примети момак лево од главоње.

А глава комисије дума ли дума, па каже:

– Добро, имате још једну шансу. Али, ово радим само због тога што сте ми драги. Прочитаћу ваш CV, ако је патриотски и на нивоу, примамо вас у грађане упркос очигледним манама. Обоје сте Срби?

– Ма да – гунђам ја и молим Бога да неће провалити да ми се прадеда по мајчиној страни звао Ђузепе Скаполо.

– Ми немамо предрасуде према националним мањинама. Штавише! Нама су потребне националне мањине, јер како бисмо знали да смо Срби ако поред нас нема Мађара, Русина, Влаха, Црногораца и шта ти ја знам? Да смо ми Срби сами са собом, не бисмо знали да смо Срби. Штавише, не би нам било занимљиво да будемо Срби. Борба јача национални карактер. Разумете? Не? Но, добро, да прочитамо ми Ваше мотивационо писмо, а? Дакле, мотивационо писмо: „Желим да будем професионални Србин, јер да нисам професионални Србин, ја не знам како бих се сналазио у животу."

Ту шеф комисије стане са сузама у очима и уздахне.

– Веома патриотски од Вас – рече тронуто, а затим настави с читањем. „Да сам, рецимо, Данац, ја не

бих могао себи да објасним зашто живим у земљи у којој се закони не поштују, зашто је свака обична ствар, попут воде и струје, тако посебна да мора да се штеди, зашто чекам аутобус сат времена на ветрометини испред своје зграде, зашто примам кликере уместо плате, зашто су моје комшије тако нервозне и пуне мржње, зашто се способност не цени а ‚сналажење' је све, зашто људи гласају за оне које не би насамо оставили са својом децом, и тако даље и тако даље. Но, пошто сам Србин, све ми је на месту, јер све глупости које ми се догађају у животу имају једно једино логично објашњење – ја сам одавде."

Фини и увиђавни господин је споменуо неког врага бабиног и, љубичаст у лицу, замолио нас да се торњамо из офиса. И отишли смо. Ја због мојих гадости, како је рекао, а моја девојка јер је са таквим неопеваним идиотом. Данас смо стално запослени као новозеландски грађани. У међувремену, конкурс је доживео фијаско: само 20% апликаната је испунило захтеве потребне да би постали грађани Србије. Али, нема бриге – председник је расписао још један конкурс на којем сигурно сви пролазе. Наравно, уколико уплате 500 динара за трошкове обраде података.

BALIGHU
BOYS
2014

Дејан Димитријевић

Из дневника једног српског трудбеника

Јутрос, око 11 часова, уз доручак, саставио сам фудбалску репрезентацију, а потом отишао код кума да му помогнем да омлати празну сламу. Током млаћења, частили смо се пивом, а по завршетку засели да, уз пиво, бистримо политику и разматрамо положај моде у нас. Вратио сам се кући и, не хајући за умор, измислих точак. После краћег гледања у плафон, скокнух до оближње цркве да се помолим за добитак у кладионици и ту сретох свог пароха, па као искрени верник осетих потребу да му објасним како се заправо слави слава и укажем на неколико грешака које је Творац начинио пишући заповести. Исцрпљен, једва дођох кући и падох у кревет без свлачења. После вишечасовне дремке, лако скочих из постеље и као од шале открих топлу воду, а изгледа да сам на добром путу да откријем и рупу на саксији.

13
REALITI
ŠO
BRATE
...

Марко Миљковић

Писци округлог стола

Због све тежег положаја у српској књижевности, а и да би анимирало неафирмисане писце да стварају, Министарство културе решило је да направи ријалити шоу. Правила су строга. Могу учествовати само писци! Писци морају бити писмени! Може учествовати највише десет писаца! Реномирани књижевни критичари (односно министар културе лично, мада то такмичари не знају) одлучиваће ко ће бити избрисан на крају недеље и напустити ријалити шоу, док ће публика одлучити ко је победник међу три писца који остану на крају. Награда за победника јесте да он званично буде проглашен за најчитанијег писца године. Кастинг за учеснике обавиће се у библиотеци. Сваки од писаца имаће шездесет секунди да изложи зашто би баш он требало да буде изабран. То је највише погодовало песницима, јер су у том минуту могли изрецитовати своју песму, за разлику од романописаца који су се упињали да објасне своју поетику и приволе жири да их одабере.

После ригорозних провера, изабрано је десет учесника који ће наредних седам недеља провести у библиотеци, где ће бити и одржан ријалити шоу. Библиотека је одабрана зато што Министарство није имало довољно новца да направи просторију у којој би се налазили писци. Радно време библиотеке неће трпети због боравка писаца, јер су писци потписали уговор којим се обавезују на то да неће сметати читаоцима. Свако ометање потенцијалних читалаца биће строго кажњено директним брисањем.

Коначно је дошао дан за усељење. Већ приликом усељења почели су проблеми. Због скромних средстава, Министарство није могло послати превоз по такмичаре, већ су такмичари морали доћи сами. Прво је требало да у библиотеку уђе **књижевни критичар**. Ту је настао проблем, зато што критичар није знао где се налази градска библиотека, иако је родом из града где се такмичење одржава. Уместо њега, први у библиотеку ушао је **песник родољубиве поезије** који се пред вратима библиотеке нашао још пре отварања да би заузео место у првим борбеним редовима. Пре него што је ушао, рекао је да ће, ако победи, целокупан износ награде дати у добротворне сврхе, премда награда није била новчана. Други је ушао **писац књижевности за децу**. После њега ушао је **афористичар**. Четврти по реду ушао је **књижевни критичар**, који је после тумарања некако пронашао библиотеку. Пети је ушао **романописац** који је пре десет година био у најужем избору за роман догодине. После

њега ушла је **списатељица**, млада нада женског писма, некада новинарка. Када је ушла, искористила је прилику да се учлани у библиотеку. Седми је ушао **писац** који је на такмичење доспео, такорећи, преваром. На кастингу је изјавио да је до сада већ написао роман-реку. Организатори су се пријатно изненадили овим податком, с обзиром на то да нико од пријављених кандидата није имао тако богат опус, сем, можда, списатељице. Испоставило се да је написао само једну књигу под називом „Велика Морава" у којој описује природне лепоте свога краја. Осми је ушао и најстарији међу учесницима, осамдесетогодишњи **песник љубавне поезије**. Претпоследњи је ушао **лекар** овдашње болнице који је досад објавио неколико популарних књига из области здравља, између осталих и најчитанију „Дијета бушном кашиком". Последња је ушла, тј. сачекала их је унутра, **библиотекарка**, која је уједно била и десети такмичар.

Када су сви стигли, саопштена су им правила. Такмичење траје седам недеља. Долазе у 8 ујутру, а одлазе у 19 сати, колико траје и радно време библиотеке. Морају се сваког јутра појавити тачно на време. Свако кашњење кажњава се брисањем. Од спавања у библиотеци организатори су одустали због повећаних трошкова, а и зато што не би могли парирати комерцијалним програмима у вечерњим сатима, када је шпиц гледаности, иако се ријалити емитује на телевизији с националном фреквенцијом. Свих десет такмичара седи за округлим столом. Могу писати руком или електронски

на једном од два исправна рачунара, с тим што, ако пишу руком, сами доносе папир и оловку.

Већ прве недеље организатори су изненадили кандидате можда и најтежим задатком. Требало је написати роман на слободну тему. Избрисан је афористичар коме није одговарала дуга форма.

Друге недеље су имали задатак да напишу кратку причу о тишини, али не користећи ниједан самогласник. Књижевни критичари (или министар) одлучили су да ове недеље направе изузетак и прогласе такмичара који је написао најбољу причу, а не који је избрисан. Одлучили су да је најбољу причу написао књижевни критичар, њихов колега. Цела прича је гласила: „Пссст!“. Као награду добио је штампање победничке приче у најновијем издању „Критичке мисли“.

Треће недеље, због кашњења на ријалити шоу, избрисан је песник љубавне поезије. Министар је био ригорозан и није прихватио молбу других такмичара да му прогледају кроз прсте због његових година. Тек поподне, неко од његових укућана позвао је библиотеку и рекао да песник више неће долазити зато што је – умро. Није било помоћи, избрисан је, иако је пре тога умро.

Следеће недеље требало је написати афоризам. За најлошији проглашен је афоризам писца „Велике Мораве“ који је гласио: „И роман је река, али је Морава Морава“. И он је сместа избрисан.

Пете недеље требало је написати сонет. Нико није успео да напише сонет, али је очекивано избрисан ле-

кар, зато што су остали написали бар десет стихова, док он није стигао ни до петог.

Наредне недеље задатак је био написати драму. Избрисан је писац књижевности за децу. Жири га је оптужио за крађу идеје, јер је, како је наведено: „...драма о две супарничке породице и о љубави њихово двоје деце која трагично завршава већ написана".

На почетку седме и уједно последње недеље остали су: песник родољубиве поезије, књижевни критичар, романописац, списатељица и библиотекарка. Прво брисање било је у уторак. Такмичари су имали право да један другоме дају задатак шта да напишу, али су то морали написати за сат времена. Сви су користили ниске ударце и један другом дали задатак да напишу роман на изабрану тему. Дошао је ред да песнику родољубиве поезије зада тему списатељица. Користећи се искуством новинара да саговорнику лако нађе слабу тачку, дала му је могућност да напише било шта. У том тренутку су се сви уплашено погледали због лакоће задатка. Списатељица је направила кратку паузу и појаснила да песник може написати било шта, али латиницом. Песник је побеснео, није хтео ни да чује да пише латиницом! Правила су сурова и он је избрисан. У четвртак је било друго брисање те недеље, последње пред велико финале. Задатак је био да се у што краћем року такмичари сете десет романа који им прво падну на памет. Један по један такмичар је одлазио у читаоницу, односно, иза кулиса, где му је штоперицом мерено време. Најбоље време постигао је књижевни критичар.

Потпуно неочекивано, најслабије време имала је библиотекарка. Мада и није неочекивано ако се зна да је романописац набројао својих седам романа и три из лектире за средњу школу. Списатељици је било најлакше, јер је само издекламовала десет наслова својих романа, од до сада седамнаест објављених. Библиотекарка је изван свих очекивања избрисана. У велико финале на крају су ушла три такмичара: књижевни критичар, романописац и списатељица.

Победника ријалитија одлучиће публика. Писац који сакупи највише гласова постаће најчитанији писац године. Победник ће бити проглашен у недељу увече. Тада библиотека не ради и организоваће се журка за победника.

Од четвртка до недеље на телевизији спикерка скоро без престанка говори сладуњавом интонацијом: „Да победи књижевни критичар, пошаљите TRT размак 1 на 1234, да победи романописац, пошаљите TRT размак 2 на 1234, да победи списатељица, пошаљите TRT размак 3 на 1234. Сав новац прикупљен од порука иде у буџет Министарства културе, зато што је награда за такмичаре нематеријална“.

У недељу увече долазе оба писца у свечаним оделима и списатељица у вечерњој хаљини између њих. Севају блицеви. Спреман је шампањац. Водитељка ријалити шоуа тражи још мало стрпљења од публике док се преброје гласови. Коначно стижу резултати гласања. Када чује резултате, водитељка леденим гласом саопштава: „Поштована публико, драги такмичари, ово

је први пут у Србији да публика за један ријалити шоу није послала ниједну поруку. Зато смо одлучили да све троје будете побједници“.

У библиотеци и испред малих екрана је мук. Само се чује звук удара запушача шампањца о таваницу библиотеке који је неко пре времена отворио.

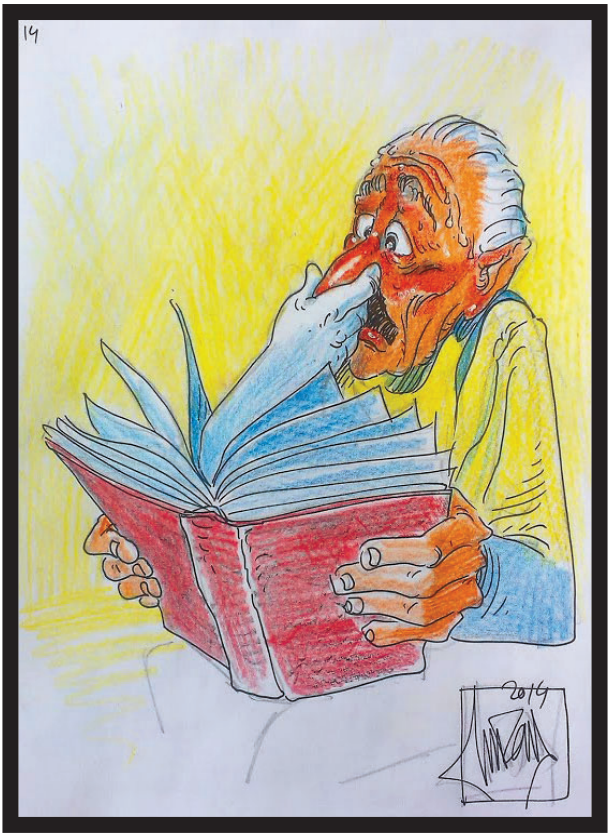
14
2014

Милош Фолић

Естетско чуло једног цензора

Обичан дан Илије Банића не изгледа сасвим обично неупућеном грађанину. Рутина, које се строго придржава, омогућава му да постигне невиђене резултате у домену свог занимања. Иако невештом оку оставља утисак каквог робота, он је и даље више човек од свих из околине који га осуђују. Наравно, приговори у Илијином правцу могући су само њему иза леђа и само са провереним људима. Наиме, Илија Банић био је државни цензор све до своје превремене смрти. И то вероватно најбољи.

Задужен првенствено за литературу, свакодневно се сусретао са мноштвом наслова које би требало уредно прочитати, сумњиво подвући, а аутора казнити по пропису. Висину казне није одређивао, а углавном се није питао ни шта ће се догодити онима чије је дело украсио црвеним, строго правим линијама. Али када је реч о одређивању сумњивог садржаја, ту је већ, свакако, био неприкосновени ауторитет.

Како је био познат по својој правичности, вероватно ни Банићеви руководиоци нису уживали у његовом друштву. Плашила их је та његова хладнокрвност и незаинтересованост при доношењу коначног суда. Он би књигу само донео и предао. Не објаснивши претходно због чега је одређене речи, реченице или читаве пасусе означио као непожељне и склоне насилном уклањању. Стоички и одговорно је обављао свој посао, за друге се није интересовао. Њима је он био интригантан, они њему деловали укалупљено.

Суд Илије Банића, државног цензора број један, само једном је доведен у питање – и то од стране њега самог. До његових руку дошло је дело младог талентованог прозаисте. Његово делање и рад од самог старта сматрани су субверзивним. Мислио је Илија да ће му ово бити најлакши задатак, чисто техничка ствар. Мало читања, више подвлачења и лако ће се ствар решити, сама од себе. Понадао се чак да ће бити у могућности и читаву књигу да забрани и да ће онда мирне душе лећи да спава. Званична опозиција владајућем мишљењу требало би да омогући такво дејство. Овог пута се, међутим, преварио.

Читајући дело младог писца, роман од више-мање сто педесет страна, наишао је на низ вешто уметнутих критика на рачун власти. Смејао се Банић, али не писцу, већ чињеници да би његове колеге све ово вероватно превиделе. Подвлачио је са посебним ужитком спорне делове, чудећи се интелигенцији и таленту аутора. Посебно су му се допале дечје пошалице које су

у својој структури задржале оштру критику њихове неолиберале структуре. Са свим пратећим нетолерантним, шовинистичким, па донекле и фашистичким садржајем који следи сам по себи. Како је напредовао у подвлачењу, бивао је све збуњенији количином мудро изречених сентенци од стране главног јунака. „Како неко толико неуљудан истовремено може бити тако паметан?“, питао се цензор. „И зашто свој таленат просипа на тако губава становишта?“

Прочитао је пола књиге, изнервирао се и легао да спава. Прва половина добила је црвени сјај. Дуго му је требало да заспи. Питао се због чега млади уништавају своју будућност и гнушао се њихових испразних идеала. Не би му толико сметао такав поглед на свет да га негује необразован свет, али паметни и образовани грађански слој му је задавао много брига. Ако се на њих не можемо ослонити и очекивати да својим ставовима друштво одржавају на нивоу који оно заслужује, како онда можемо очекивати од ограниченог члана заједнице да покреће промене, да буде глас разума и упућује масу на прави пут? „Јер какав је то народ коме је интелигенција против свих модернистичких норми!?“, мислио је Илија док се превртао по кревету.

Слабо је доручковао и читавог дана је био мрзовољан на послу. Избегавао је да се врати раду на књизи. Покушавао је да избегне питања својих надређених због чега није завршио целу књигу. Вадио се на болест и премор. Пошто се за време своје успешне и безгрешне каријере замерио скоро свима, добио је уверавања

да се, уколико не заврши до сутра, читава ствар неће добро завршити по њега. Отишао је кући и невољно сео да ради.

Помишљао је да прекине све и одмах забрани књигу. Без даљег читања. Позвао би у своју одбрану и величанствену и дугу историју цензорства, чији је и он, сматрао је, био достојан настављач, и не би себе излагао даљем стресу, нелагодности и преиспитивању. Стари Хелени су били свесни опасности нецензурисаног текста. Платон је теоријски утемељио који је то садржај који због свог погубног утицаја мора бити измењен или чак уклоњен. На Првом никејском сабору јасно је назначена важност истинитог тврђења. Чак је и папа, хиљаду и нешто година касније, знао која дела нису пожељна за читање, најпре ако би допала у руке верника. Французи су, као народ који је измислио слободу мисли и штампе, такође водили рачуна о истинитости чињеница које се налазе у књигама. Нема потребе за даљим набрајањем, двадесети и двадесет први век сами сведоче у своју корист. „Ко сам ја да подривам овакве ауторитете?!“, правдао се, узалуд. Заведен лепотом појединих неподвучених делова, наставио је са читањем у нади да ће наћи неко књижевнотеоријско оправдање за очување и издавање нетакнуте књиге.

Наишао је на много истински успелих реченица. Романсијеров стил био је беспрекоран. Осећао је дивљење према човеку који може да изусти овакав редослед речи. Успут је све мање и мање употребљавао хемијску оловку. Најзад је дошао до реченице коју неће

заборавити до краја живота. Реченицу такве поетске снаге, какву ни најбољи песници нису испевали, написао је један прозаиста. И то прилично неотесан.

У први мах, није му се учинила тако важном. Прочитао ју је још неколико пута, док није увидео да је то нешто најлепше што је икада пронашао у књигама, а велики број њих различите садржине доспео је у његове руке у већ потрошеном радном веку. Могло би се рећи, у неку руку, да је био хуманистичког образовања. Барем за садашње појмове. Разумљива је његова занесеност снагом пишчевог генија, али није оно што је уследило.

Поменута, у општем контексту, реченица није стварала мало проблема. У себи је садржала и највећу критику упућену владајућем режиму. Толико јаку критику да би властодршци били у стању да аутора пошаљу на преки суд. Од тог тренутка па надаље, Илија Банић, државни цензор број један, неће успети да нађе право решење овог конфликта. Био је свестан опасности самог текста, а није могао да пренебрегне његову естетску вредност. Та два пола нултог меридијана подједнако су била важна Илији. У тој мери да није могао да се одлучи коју страну свог бића да послуша.

Ако би безрезервно подвукао ту, не тако дугу реченицу, патила би светска књижевност. У случају да је остави каква јесте, држава и свет би се обрушили на писца. Поред тога, Банић би засигурно изгубио посао, а у разматрање би се узела и строга затворска казна. И ко зна шта би га још снашло. Још би и он у очима култур-

не и ове друге јавности постао фашиста, а можда и нешто горе.

Борио се са самим собом, већ очајнички. Дужност му је јасно налагала даље поступке, душа му се свим силама бранила од тога. Безброј пута је, готово убеђен у исправност своје одлуке, уперио оловку црвеног врха у слова сумњивог моралног призвука. Исто тако, нешто би га увек од тога одвратило. Од лепоте читаво тело му је треперило, од значења гнушање га је терало на повраћање. Убеђивао је себе да аутор таквих списатељских способности зацело мора бити високо моралан појединац и тиме би проблематична метафора морала бити учитана од стране њега самог. Али колико год се трудио, остајала је чињеница да ће његови цензорски другови свакако бити узнемирени овом појавом.

У тренутку Банићевог врбовања у студентским данима, обећао је себи само једну ствар – личну сигурност ће подредити колективној, макар страдао и изгубио образ. Мало је људи који би себе довели до уништења ако би то захтевало општи напредак. Знали су то његови руководиоци. Брз напредак у служби и беспрекорна каријера обезбедили су му неприкосновен ауторитет када је цензура у питању. Непријатеље које је стекао својом непоткупљивошћу радоваће пад и грешка коју се спрема да направи, јер у оба случаја ће се огрешити, питање је само да ли о себе или о поредак.

Читава дилема за њега је представљала далеко већи проблем од обичног застоја на послу. Ипак, и то се морало разрешити, што је урадио, и наспрам личног

осећаја поставио је искуство и обавезу да очува мир и спречи избијање великог скандала. Подвукао је спорну реченицу и то дебље него што је иначе подвлачио. Најлепши део, по његовом мишљењу, прецртао је. Помирио се са својом одлуком и легао да спава. Ноћ је била млада и дуга. Кревет му је постао мали. Гледао је у плафон док су му црвени ласерски зраци касапили удове. Прво је остао без ногу, а онда и без руку. Мало-помало, остала му је само глава читава. Привиђења га нису болела. Осећао се само некако, нелагодно. Као кривац! Устао је, не осећајући ни ноге ни руке, узео књигу и запалио је у танкој посуди која се затекла на плинском шпорету. Узнемирен и по први пут немоћан, вратио се у кревет. Није се померао читаве ноћи.

Ујутру су га нашли мртвог. Угушио се. Имао је достојну сахрану. Књигу, с обзиром на то да се за њу није касније чуло, нису ни тражили.

Периша Армуш Бели

Пре ручка

Рањена свиња трчала је бесцильно ограђеним сеоским двориштем. Наједном, прескочила је зелени забран и нашла се насред прашњавог друма. Тог тренутка на њу је налетео рогобатни аутомобил који ју је одмах усмртио. Свиња се откотрљала равно по дужини прашњаве улице, испред аутомобила, чије су кочнице за њом бесно јечале. Аутомобил се зауставио тик пред усмрћеном животињом, из њега је изашао возач који је лаички осматрао и процењивао штету коју је свиња нанела аутомобилу. Аутомобил није имао већа оштећења, само поломљени десни фар. Возач је хтео да се врати у аутомобил и настави даље ка граду, али је закључио да нема довољно маневарског простора и да најпре треба да склони мртву свињу са уског друма. Када је ухватио свињу за задње папке, приметио је крваву дршку ножа заривеног у њен врат. Најпре је застао како би испитао свеукупни призор, а потом запео да тегли свињу у страну. Изненада, из зеленог забрана појавио се

припит човек у радном, плавом комбинезону и белој, прљавокрвавој месарској кецељи. У десној руци држао је оштрач ножа. Оног ножа који се налазио у врату свиње...

– Хеј, хеј, зашто вучеш моју свињу? И, пре свега, зашто убијаш моју свињу?

– Не убијам је, само сам је једном ударио и она је пала. Умрла.

– Свиње не могу да умру.

– Ова је умрла.

– Рекао сам ти да свиње не могу да умру. Ти мени противречиш, хоћеш кавгу, је ли?

– Нећу. Само сам приметио да је умрла.

– Опет ти „умрла“. Свиња не може да умре. Свиња, пре него што умре, обично страда. Од ножа, од аутомобила, и тако даље. Разумеш?

– Разумем. Ви сте желели да страда од ножа, није вам успело, па је на крају страдала од аутомобила?

– Није она страдала од аутомобила. Она је страдала од тебе, друшкане, од тебе, да. Ти си проузроковао њену смрт. Проклети аутомобил!

– То нема никакве везе, могао је да налети било ко и опет би се десило то што се десило.

– Шта би се опет десило?

– Али није „неко“ налетео на моју свињу и убио је, него ти!

– Да, ја сам. Не поричем.

– Онда те поново питам: зашто си убио моју проклету свињу?

– Ваша проклета свиња је...

– Ej, није за тебе моја проклета свиња – „проклета свиња“, разумеш?

– Разумем, али ја заиста нисам хтео да учиним ништа лоше Вашој рањеној, цењеној свињи.

– Али си учинио. У томе је ствар.

– Учинио сам то стицајем околности. Ваша јадна свиња је, бежећи од смрти, наишла на смрт. То се десило и ништа више.

– Не називај моју свињу јадном! Чекај мало, шта си тиме хтео да кажеш? Јадна? Мислиш неухрањена? Погледај колика је! Двеста педесет кила мртве ваге, како јадна?! То нећу више да чујем! Сем тога, и да је јадна, само ја тако смем и могу да говорим кад је моја свиња у питању. Је л’ ме разумеш?

– Разумем. Све је мени јасно. Ви сте покушали да је убијете, ја сам потом наишао аутом и ето.

– Ја сам покушао да је убијем. Ја имам право, човече! Могу и да је убијем ако хоћу, али ти, ти, човече, ти ниси покушао да убијеш моју свињу, ти си је озбиљно и брутално убио. Ти ниси покушао него си убио!

– Заиста ми је жао што нам се то десило. Ја бих сада морао да кренем.

– Ма немој! Прво си хтео да ти платим поломљени фар на аутомобилу, па када си схватио да си убица, онда журиш. Не може то тако.

– Какав фар? Нисам ни поменуо поломљени фар, иако јесте поломљен због удеса с Вашом цењеном свињом.

– Ниси поменуо, али хтео си. Јеси ли? Хтео си? Гукни!

– Не. Нисам хтео. И шта Вам све ово значи? Јесте ли ви хтели да убијете ову Вашу свињу или сте хтели само да покушате да је убијете?

– Хтео сам да је убијем, али измигољила ми се и побегла.

– Значи хтели сте је мртву?

– Да.

– Онда сам Вам само помогао у томе!

– Ако заборавимо начин на који си то урадио, онда да, помогао си ми.

– Ево Вам је, лежи мртва. Ваша је. Добили сте шта сте од почетка хтели.

– Па да, ја увек добијем оно што од почетка желим.

– Зашто се онда свађате са мном?

– Читав дан сам сâм, нигде никог, а човек мора с неким мало да поразговара, чак и мало да се посвађа, то је људска потреба. Као што је потребно убити свињу пре њене смрти, тако је потребно и човеку мало разговора пре ручка...

Садржај

Увод 5

Игра сферних облика 9
Реч раздора 21
Монструозитет 29
Бионуклеаристика на српски начин 35
Мој мајстор 41
Пресељење 47
Трка на 365 дана 53
Секира 57
То су били дани 67
Љутић 73
Игре без граница 83
Из дневника једног српског трудбеника 89
Писци округлог стола 91
Естетско чуло једног цензора 99
Пре ручка 107

ТРЕЋИ НУШИЋ

или

како смо се сатирали

КУДЕС

DAN GRAF

ISBN 978-86-914431-3-9

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-7(082)

ТРЕЋИ Нушић или Како смо се сатирали : поводом трећег зборника сатиричних прича ивањичке Нушићијаде / [уредник Петар Арбутина ; аутор илустрација Сабахудин Мурановић Муран]. – Ивањица : #Удружење грађана #КУДЕС ; Београд : Дан Граф, 2014 (Ваљево : Топаловић). – 110 стр. : илустр. ; 24 cm

Тираж 300. – Стр. 5-8: Предговор / Петар В. Арбутина.

ISBN 978-86-914431-3-9 (КУДЕС)

COBISS.SR-ID 209378572